

VÁLASZOK

CSEKONICS ENDRE GRÓF:

„NÉHÁNY SZÓ A MAGYAR
VADÁSZATI KULTÚRA,
AZ ERDÉSZETI ÉS VADÁSZATI
SZAKOKTATÁS KÉRDÉSEIRŐL“

CÍMŰ

RÖPIRATÁRA

9074129

100
100
100

100 100 100 100 100 100 100 100 100 100

Csekonics Endre gróf (Budapest, I., Üri-u. 52.) 1943. júliusában „Néhány szó a magyar vadászati kultúra, az erdészeti és vadászati szakoktatás kérdéseiről“ címmel hosszabb tanulmányt írt, és azt mint külön-kiadványt tiszteletpéldányként megküldte az Országos Erdészeti Egyesület tagjainak és az „Erdészeti Lapok“ előfizetőinek is.

A felvetett kérdések szakközönségünket élénken foglalkoztatták, és Csekonics gróf fejtegetéseire több választ kaptunk.

Mivel azonban lapunk jelenlegi korlátozott terjedelme ezek közlésére nem ad lehetőséget, a kitűzött határidőig (1943. VII. 25.) beérkezetteket összefoglalva az alábbiakban bocsátjuk olvasóink rendelkezésére.

1. Roth Gyula

egyetemi ny. r. tanár, Sopron.*

Elsősorban legyen szabad előre bocsátanom, hogy készséggel elismerem a bírálat jogát. A szakoktatásunk az erdő birtokosai számára neveli az erdómérnököket, az érdekelt körökből érkező minden hozzászólást köszönettel fogadok és igyekszem, hogy annak a lehetőség szerint eleget tegyek. Nem rajtam múlik, hogyha ez nem válik mindig lehetségessé.

Egyúttal hálásan köszönöm gróf Csekonics Endre nyíltságát és őszinteségét, és kérem mind őt, mind a többi érdeklődőt, ne vegyék rossz néven, ha én is teljes nyíltsággal és őszinteséggel felelek.

Kérem a bíráló urakat, méltóztassanak a nagy nyilvánosság elé való lépés előtt akár az érdekelt tanszékhez, akár a Műegyetem rektorátusához fordulni hiteles felvilágosításért, nehogy téves alapon alakuljon ki a bírálat, mint az adott esetben is téves alapról indult. A tanulmány 12—13. lapján olvasható az a kifogás, hogy vadgazdaságtant a Műegyetemen nem tanítanak, nem állja meg helyét. Gróf Csekonicsnak az 1942/43-ik évi órarend jutott a kezébe. Ez az órarend belső használatra készült, csak arra, hogy mind a hallgatót, mind a tanárt tájékoztassa az időbeli beosztásról. Idegeneknek ezt nem is adjuk ki; aki a Műegyetemen előadott anyag iránt érdeklődik, annak a „Tájékoztató“-t küldjük el. Ebben a vadgazdaságról a következők olvashatók: (99. o. 1942/43.)

* Érkezett 1943. június 20-án.

„Vadgazdaságtan. (Erdőmérnökhallgatók számára.) Az I. félévben heti 3 óra előadás és két óra gyakorlat.¹⁾ A vadászat és a vadgazdaság. A vadgazdaság jelentősége az ország háztartásában: Évi lelövés, kivétel, fegyver- és löszergyártás. A vad leírása. Mesterséges tenyésztés. Betegségek és ellenségek. A vad óvása és védelme emberek, állatok és az időjárás ellen. A vadorzás. A ragadozók és a káros vad üldözése. Élővadbefogás. A vadászat módjai. A lövés seréttel és golyóval. A vad jelzése. Sebjelek. Sebzett vad követése. A vad összegyűjtése, kezelése, eltartása, szállítása, értékesítése. A csuha, ill. gerezna lefejtése és gondozása. Vadászati szokások. Társas vadászatok. A vad trofeái, azok feldolgozása és kikészítése. A vadgazdaság üzemterve. Kutyatenyésztés. A vadászkutyák fajai, azok betanítása, nevelése, tartása és gondozása. Fegyvertan. A vadászatnál használatos fegyverek. A lőfegyverek fajai, rendszerei. Golyós és serétes fegyver. A lőpor és lövedék. Tölténykészítés. A fegyver használata, a lövés. A fegyver karbantartása.“

Hozzáfűzöm, hogy a vadgazdaság előadása a IX. félévre esik. Mult év óta a háború miatt honvédelmi intézkedésre ideiglenesen el kellett hagynunk ezt a félévet, és a tárgyait a szünetben külön tanfolyamon kell előadnunk. Ez ugyan súlyosan érinti a vadgazdaság oktatását, de háborús intézkedés lévén, el kellett fogadnom.

A tanszék rendelkezésére áll egy jól felszerelt gyűjtemény, továbbá 6600 kat. hold tanulmányi vadászterület (városi erdő), amelynek vadászati értékét a benne fekvő bánya és a nagyközönség részéről történő rendkívül nagy igénybevétel csökkentti ugyan, de mégis van benne szarvas, őz, muflon,²⁾ nyúl, üregi-nyúl, kevéssé siketfajd és császarmadar, szalonka, róka stb. Ezelőtt volt fácán és fogoly is, de ezeket jórészt kiszorította a gyorsan terjeszkedő gyümölcstenyésztés.

A hetenkinti egésznapos külső gyakorlatokon kivétel nélkül mindegyik hallgatónak egyszer mint hajtónak kell résztvennie, a többiekén hajtóvezető, vadászatrendező és puskás minőségben. A nyúl- és fogolyvadászat céljaira magam bérelek szomszédos községi szántóterületet, amelyen a kört és a pásztát (stráf) a gyakorlatban is bemutatom. Van mesterséges fácanthyásztásunk is négy voliérerrel, ennek átmeneti időre a háború vetett véget.

Az erdőt felszereltem magaslesekkel, cserkészrutakkal, etetőkkel, szózókkal és némi vadfölddel.

¹⁾ Kimaradt: és egész napos külső gyakorlat.

²⁾ A muflont mint néhai gróf Károlyi László ajándékát telepítettem be sikerrel, bár a zöme újabban — két év óta — a sokkal nyugodalmasabb szomszéd ausztriai erdőbe húzódott; dämvdad az idők folyamán kilenc darabot kaptunk ajándékba, ezek mind eltűntek.

A tanszékhez tartozik még egy külön tanulmányi lövőtér is, amelyen normális időkben mind álló, mind repülő célra gyakorolnak hallgatóink; futócélra még nem tudtam berendezni a lövöldét, de számításba vettem elejétől fogva és remélhetőleg meg is fog valósulni.

Hozzáfűzöm, hogy van kisméretű pisztrángtenyésztésünk; a ponty és fogassüllő gazdaságon régen dolgozom, alkalmas helyünk van, már közel is voltam a megvalósításhoz, de az egyelőre mégis fennakadt.

Érdeklődőknek bármikor készséggel bemutatom felszerelésünket és berendezéseinket. *Meggyőződhetnek személyesen arról, hogy — bár magam is hiányosnak ítélem azt — mégis, aki a hallgatóink közül meg akarja tanulni mindazt, ami a vadászati szakképzettség megalapozásához szükséges, az a lehetőséget hozzá megtalálja itt, még akkor is, ha hazuról semmitsem hozott ezen a téren, csak a szorgalmat és az átlagos általános tudást.*

Ha evvel el is esik az az alap, amire gróf Csekonics felépítette tanulmányát, megmarad a másik fele: hogy ennek ellenére is az okl. erdőmérnökök egy részének a vadászati tudása és viselkedése kifogásokra ad alkalmat.

Tudomásom volt erről eddig is, hiszen részben a hallgatókkal való évi tanulmányútjaink során sok erdőuradalom tulajdonosával kerültem személyes ismeretségbe, még nagyobb mértékben nyíltott erre alkalmam akkor, amikor — mint a m. kir. erdészeti kutató intézet akkori vezetője — hazánk több uradalmában kísérleti területeket létesítettem különféle erdőművelési problémák tanulmányozása végett. Ez gyakori és hosszabb ideig tartó otlétemet követelte, ami bőven adott alkalmat szakbeli, többek között vadászati kérdések megtárgyalására.

Éppen ilyen alkalmakkal meggyőződhettem arról is, hogy nemcsak kifogások hangzottak el, hanem sok erdőtulajdonos a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozott előttem erdőmérnökének vadászati tudásáról és a vadgazdaság terén kifejtett munkájának kiváló voltáról; az elismerés jóval több volt, mint a gáncs.

Azt a két esetet, amit Csekonics gróf említ, a „kibicelés“-t és a „jó pofá“-t, a magam részéről nem annyira a vadászati szakképzés, mint inkább a gyermekszoba terhére írnám. Egyszerűen nem illik, hogy valaki leüljön idegen, magasabb társadalmi sikon álló úr mellé kibicelni sem a kártyaasztalnál, sem a lesen és nem illik a „jó pofa“, „muris“ kifejezés előkelő urakkal való társalgásba.

Legyen szabad azonban megemlítenem azt is, hogy efféle hibákat, amik a vadászati illendőségbe ütköznek, nemcsak erdőmérnökök követnek el; nagyon, de nagyon gyakran tapasztaljuk az ilyeneket olyan urak részéről is, akik magukat igen jó vadá-

szoknak tartják és másoktól is megkövetelik, hogy őket igazvadászoknak ismerjék el. A zsákolás, kapunyitás, a barázdába való lehasalás, a szomszédos hajtókat is lehasaltatva — hogy egyebet ne említsek — nem a tudás hiányában gyökereznek, hanem beleütköznek a vadászati illendőségbe. Ezeket az eseteket már régóta tárgyalom és megrovom az előadásaim során; igyekezni fogok, hogy az előbbiekre is kiterjeszkedhessem a vadászati szokások tárgyalásánál.

Ne feledjük azt sem, hogy a vadászok körén kívül állók között nagyon sokan vannak, akik nem néz. k jó szemmel a vadászatot — hiszen Csekonics gróf is rátér erre — és abban csak léha szórakozást látnak, sőt sokan egyenesen embertelenségnek nyilvánítják, hogy a védekezésre képtelen vadat halomra lödözik.

Méltóztassék elképzelni annak a nehézségét, hogy az ilyen légkörben nevelkedett fiatalembert — pedig vannak ilyenek elég szép számmal — a műgyetemi oktatás során gáncs nélküli igazvadászára nevelhessük. Mégis tudok nem egy esetet, hogy valaki csak a Műgyetemen lett vadásszá, és ennek ellenére kiválóan állotta meg helyét a gyakorlatban, az uradalom tulajdonosának saját szavai szerint is.

Azt is méltóztassék figyelembe venni, hogy a Műgyetemen a sikeres vizsga osztályozásának négy fokozata van: kitünő, jeles, jó, elégséges. Az elégséges széles skálát ér át, sokszor kegyelmet is jelent a nagyon hézagos tudásra. Ez minden iskolai oktatás közös sajátossága.

Tény továbbá az is, hogy kb. 30—40 évvel ezelőtt szaktársaink között vadászatellenes hangulat alakult ki. Ma már lényegesen enyhült a helyzet; ebben — bátran merem állítani, — nekem is részem van, de kísért ma is. Ennek főképp két oka van. Az egyik, hogy szaktársaink munkájukban sehol oly nehéz helyzetbe nem kerültek, sehol annyi kellemetlenséget és keserűséget nem tapasztaltak, mint a vadászat terén.

Sok szaktársam panaszkolt már, hogy ha az erdő tulajdonosa vagy vendége egy-egy cserkészeten nem látott legalább 20—30 elfogadható bakot, vagy ha bögéskor nem hallott egy állóhelyében 10—20 bikát, már szemrehányást tett neki, hogy elhanyagolja a vadászatot és nincs is már vad. Hasonló sors jutott szaktársaimnak, ha a pásztaban nem a sarkosoknak futottak a nyulak, vagy ha a fácán nem azon a helyen húzott át a legnagyobb tömegben, ahová a legelőkelőbb vendégét állíttatta a házigazda. A szidalmak pedig akárhányszor ott helyben, az összegyülekezett vadásztársaság és a hajtók előtt érték.³⁾

³⁾ Egyik szaktársam jelentését azért bélyegezte az erdő tulajdonosa hangos szóval megbízhatatlannak az erdőőrök és a hajtók előtt, mert a jelentett négy szalonkából csak három kelt a hajtók előtt.

Teljességgel osztom a Csekonics gróf tanulmányának 9. oldalán foglalt azt a veieményt, hogy az erdőtszít ne követelje a csúkos vad kipusztítását, mert „az Uristen az erdőt a benne lévő vadak együtt adta nekik azok élvezésére és kihasználására. Az ő feladatuk legre.jebb az lehet, hogy a vadállomány túlságos elszaporodását gátolják“...⁴⁾

Azonban magam nem egy erdőtulajdonos neheztelését vontam magamra (nagyon udvariasan elrejtették, de az arcuk csalódott kifejezéséből mégis leolvastam!) amikor arra a kérdésre: mit tegyen, hogy fáit ne sínylődjének és jobb agancsokat lásson, azt feleltem: „léssék kilőni a vadállománynak legalább kétharmadrészét, mert ahol 10—20 holdra esik egy-egy szarvas, ott semmi erdészeti tudomány nem tud jó erdőt fenntartani, viszont az agancsokat még drága szezámogácsával sem lehet a kívánt szintre emelni.

Nem szabad elhallgatnom, hogy a hazai erdők jelentős részében ma is sokkal nagyobb a szarvasállomány, mint amekkorát az erdő elbír. Az erdőmérnöknek pedig az a szomorú kötelessége, hogy az állomány leszállítását követelje, de ha megteszi, összeütkezésbe kerül az erdő tulajdonosával vagy annak vendégeivel, mert csak kevesen vannak, akik nem a szarvast teszik az első helyre. Nagyon kérem gróf Csekonics Endrét, emelje fel szavát az erdőbirtokosok és vadászok körében a fentiek érdekében. Az erdő faértéke lényegesen javulni fog, de az agancs sem fogja kárát vallani, mert kevesebb lesz ugyan a bika, de az agancsaik jobbak lesznek. A mai német erdők ezt nagyon sok helyen szembetűnően igazolják — amint azt az 1937. évi II. nemzetközi vadászati kiállítás tanulságosan kimutatta —, mert *Németország már végre-hajtotta a létszámcsökkentést, gondos válogatással.*

A második nehézség az erdőmérnök saját vadászata. Van ma már — hála Istennek — nem egy uradalom, amely erdőmérnökének egy-egy jó bikát ad lelövésre annak a régi példabeszédnek nyomán, hogy nem ajánlatos a nyomtató ló száját bekötni.

Az erdőmérnökre és segítő társaira hárul nemcsak a vadgazdaság minden munkája, de rendszeren a selejtezés kötelessége is. Én a céltudatos selejtezést tartom a vadgazdaság legsúlyosabb és legnagyobb felelősséggel járó kötelességének, amelyet csak tapasztalt, nyugodt és fegyelmezett vadászokra lehet bízni, mert a selejtezés nagy türelmet, gondos megfigyelést és megítélést, rengeteg utánjárást és fáradságot követel. Érdekes munka, az ember örül — idővel — siker láttán, de a lelövés maga örömet nem

⁴⁾ Bocsásson meg a Gróf úr, hogy egy szóban meghamisítottam az idézetet, de nem megy sehogysem a tollamba az „állatállomány“ szó, amikor vadról beszélek.

hoz. Nagyon méltányosnak tartom, hogy annak az embernek, akire a selejtezés munkáját és felelősségét hárítjuk, jutalmul rendszer bikát is adjunk szabadjára.

De itt kezdődik megint a baj. Tudok nem is egy esetet, amikor az erdő tulajdonosa meg is adta az engedélyt, de véletlenül ez a bika jobb volt, mint az, amit az uradalom egyik-másik vendége lőtt. Egy uradalom tulajdonosa maga mondta el nekem, hogy mennyit kellett hallgatnia a rokonaitól és a barátaitól, mert az erdőmérnöke jobb bikát lőtt, mint azok. Így aztán a szaktársam vagy nem kapott már engedélyt, vagy a szerzett tapasztalatok nyomán nem élt vele, szóval mindenkép elesett a bikától. De másutt sem kárpótolhatja magát az erdőmérnök, mert az a megoldás sem lehetséges, hogy ő maga béreljen területet, ahol kedvére vadászhatnék bikára. Ha a közel szomszédságban bérelne, kiteszi magát annak a vádnak, hogy az uradalom bikáit lövi a szomszédban. Ha távol esik, nincs lehetősége, hogy bögés alatt ott vadásszék, mert hiszen az uradalmi vadászatok követelik a jelenlétét. Hogyha nem vérbeli vadász, akkor el tudja ugyan viselni azt, hogy mindig csak másoknak szerez vadászati alkalmakat, de neki magának nem jut, vagy csak a selejtje; azonban nehéz attól, aki át nem érzi, akit nem fűt a vadászszenvedély, követelni, hogy az egész lelkét vigye bele ebbe a munkába. Ha pedig vérbeli vadász, akkor bizony kínpadra feszítést jelent, ha minden örömet csak mások számára kell előteremtenie és neki nem juthat, sem a működése helyén, sem idegenben. Ne méltóztassék rossz néven venni, ha a kedve is lelohadt és a lelkesedése is alábbhagy.

Nemcsak a fizetésen múlik, amint azt *Csekonics gróf* a 22. oldalon nagyon helyesen kiemeli, az erkölcsi jutalomnak még nagyobb a súlya!

A jutalmat pedig kár sajnálni az erdőmérnöktől, hiszen ő maga is nem egyszer a bőrét viszi vásárra, akár az erdőőr vagy a vadőr. Nem egy derék szaktársunk vagy altisztünk pusztult bele a vadorzókkal való harcba. Ez a harc pedig annál keservesebb, mert hazai törvényeink a vadorzást felette enyhén ítélik meg, viszont a vadászati védő személyzet esetleges fegyverhasználatát ellenkezően nagyon is szigorúan szokták felróni. Annak ellenére, hogy az idevágó törvények biztosítják a felesketett erdőmérnöknek és erdőőrnek a hatósági személy jellegét és vallomásának döntő súlyát, bíróságaink előtt nagyon nehéz ennek kellő érvényesítése.

Velem is megtörtént egy vadorzási esettel, illetőleg fegyverhasználattal kapcsolatban, hogy amikor törvényszabta eskümlre hivatkoztam, nagyon előkelő, magasrangú tisztviselő azt mondta, nekem csak önvédelem esetén szabad fegyvert használnom, mert az 1879. évi XXXI. t.-c. megadja ugyan a fegyverviselés jogát, de

csak adómentességet biztosít, a használat jogát nem adja meg. (40. §.)

Erre azt feleltem, hogy az önvédelem joga tudomásom szerint mindenkit megillet, ahhoz nem kell eskü. Ha a törvény nekem szolgálatomban a közbiztonsági közeg jellegét megadja, akkor számomra a törvénynek több jogot kell biztosítania, mint csak annyit, hogy szolgálatomban sétálni vihetem a fegyvert.

Nem tudok részletesebben kitérni erre az esetre, amelyből sok mindent megtanultam és sok mindent megértettem. Csak azt említtem meg, hogy erre az esetre való hivatkozással kértem az 1935. évi IV. t.-c. tervezetének az Országos Erdészeti Egyesületben való tárgyalása alkalmával az erdőmérnökök és segédszemélyzetük fegyverviselési és fegyverhasználati jogának a megállapítását. Sajnos, hiába! Az 53. §. némi stiláris változtatással fenntartja a közbiztonsági közeg jellegét és a lőfegyverviselés jogát. Az 55. §. kimondja, hogy a szolgálati utasítás megállapítja a részletes fegyverviselési, fegyverhasználati és a fegyelmi szabályokat is. Tudomásom szerint azonban újabb — ennek a törvénynek alapján álló — ilyen utasítás nem jelent meg, és ma még mindig az 1895. évből származó rendelet irányadó, amely számottevő védelmet nem nyújt.

Mindaddig, amíg az erdőmérnök, alerdész, erdőőr, vadőr fegyverviselési és fegyverhasználati jogát kedvezőbben meg nem állapítják, a vadászterületek hivatott őrői és gondozói nagyon hátrányos helyzetben maradnak a vadászokkal szemben. *Hogy ez a fonák helyzet nem nagyon fokozhatja a nevezettekben a vadászat iránt való lelkesedést, úgy vélem, megokolásra nem szorul.*

A fentiekben előadtam lehető rövidséggel — bár nem kimerítően — azt, amit az erdőmérnökök vadászat körüli szerepének megvilágítására válaszképpen mondhattam Csekonics Endre gróf tanulmányával kapcsolatban. Őszintén beszéltem, kérem az érdeklődőket, vegyék fontolóra szavaimat és nyujtsanak segédkezet, hogy a vázolt nehézségeket elháríthassuk és ennek nyomán a Műegyetemen olyan erdőmérnököket képezhessünk, akikkel szemben a vadászat és vadgazdaság terén sem lesz kifogás, és segítsék őket kemény szolgálatuk nehézségeinek közepette.

Még legyen szabad rátérnem a képzés kettéválasztásának a kérdésére, amit Csekonics gróf felvetett. Ez a terv már ismételtelen felvetődött különféle változatban, szaktársaink között is akad, aki helyesli, amint azt Szabó Kálmán hozzászólása is mutatja.

Legyen szabad teljes őszinteséggel felelnem, hogy nemcsak feleslegesnek és célját tévesztettnek tartom a kettéosztást, de egyenesen csapást látnék abban szakoktatásunk és az erdőgazdaság számára.

Az erdőgazdaság munkája három nagy körre oszlik: erdőművelés, erdőrendezés, erdőhasználat. Az erdőgazda munkaköre számára a vadászati teendőkön kívül csak az erdőművelés volna kiharítható, mert a másik kettő a műszaki tárgyaktól semmiképen el nem választható. De ez is csak a tarvágásos rendszer esetén volna lehetséges, mert a ma mindinkább előtérbe lépő felújító vagy szálalóvágásos vagy éppen a szálaló rendszerek alkalmazásakor az erdőművelés olyan szoros kapcsolatba kerül a használattal, de még a rendezéssel is, hogy azoktól nem választható el. Így tehát az erdőgazda tulajdonképpen vadászgazdává válnék.

Az erdőmérnök munkaköre nagyon változatos. Nem magunk kerestük ezt a változatosságot, a helyzet kényszere erőszakolta ránk. Ugyanavval a megokolással, amivel a vadgazdaság oktatását külön kívánjuk választani, megkövetelhetnők a különválasztást más téren is. Ugyan hol van a kapcsolat a fa vegyi feldolgozása és az építkezés között? Az erdei vasút és a tutajozás, úsztatás egyenesen ellentétes követelményekkel lépnek fel, szemben álló versenytársak; az útépítés és a kötélpálya elég messze esik egymástól; az erdőművelés kérdései teljességgel más térre visznek, — hogy tovább ne is részletezzem.

Mindezekben a tereken vannak specialisták is és közel fekszik az a gondolat, hogy az erdőtiszt, erdőőr lakóházát speciális építéssel, az erdei vasutat, az úsztatás gátját vasút- ill. gátépítőkkel állíttassuk helyre.

A gyakorlatban pedig mégis jól bevált az az évtizedek alatt kialakult rendszer, hogy az erdőgazdaságban, amely rendszerint félreesik a sűrűbben lakott területektől, a legjobb megoldást biztosítja, ha az erdőmérnököt úgy képezzük ki, hogy a tulajdonképeni erdészeti teendőkön felül ezekre a munkákra is alkalmas legyen.

Ha részleteiben kívánatos is a változtatás, — így többek között én is kívánom a vadászati oktatásnak bővítését, és azt, hogy szereljük fel minden tekintetben mintaszerű vadászterülettel, amire a vadászati kísérleti telep, a prémfarm és a kutyakennel (megfelelő személyzettel!) is tartoznék —, de az alapelv, az egységes képzés bevált, és azt meg is kell tartanunk.

Hogy az erdőgazdaság terén az ennek alapján kiképzett erdőmérnökeink miképp állották meg helyüket, fényesen igazolta az 1936. évben hazánkban tartott kutatásügyi kongresszus, amelynek alkalmával magamnak volt szerencsém, hogy végigvezethettem az Erdészeti Kutató Intézetek Nemzetközi Szövetségébe tömörült 31 nemzet erdőmérnökeinek legjavát egy közel kétezer km-es úton, bemutatva hazánk erdőgazdaságát minden oldalról, mind a gya-

korlatot, mind az elméletet, az oktatást és a kutatást és kiváló elismerést arattunk.

A műszaki viszonylatban való beválást igazolta, hogy amióta kikerültünk a régi selmebányái elszigeteltségből és főképp amióta a Műegyetemhez csatlakoztunk, a mérnöki világ — amely nem is nagyon régen gyanakvó szemmel nézett és gyakran az „azismérnök“ szóval illetett bennünket — nemcsak teljes értékűnek ismerte el az erdőmérnököt, de arról is meggyőződött, hogy éppen velünk szemben lép fel az élet legnagyobb követelményekkel és az erdőmérnök helyét is áll. Hogy egyik-másik irányban kifogások is vetődnek fel, az embervoltunkból fakad és minden pályán megvan. *A javítás módját ne a kettéválasztásban, hanem a meglévő alap részleteinek célszerű kialakításában keressük.*

Az élet maga specializálja az erdőmérnökséget is, nemcsak a szolgálatában. Ez az elkülönülés már a Műegyetemen kezdődik, mert az egyik hallgatót inkább a műszaki oldalra, a másikat inkább a természettudományira állítja a hajlama és ennek nyomán a képzettsége az egyik téren jobb lesz, mint a másikon. Ezt kell kihasználnunk és mindegyik embert oda kell állítanunk, ahová a hajlama húzza. Ugyanezt kell kihasználnunk a vadgazdaságban. A vadászat egészen különleges szenvedély. Aki nem érzi, az nem is érti és hiába is magyarázzuk neki. Ha elő is fordul, hogy valaki későn, férfikorában szegődik Diana istenasszony hívei közé és kifogástalanul állja meg helyét, általánosságban mégis azok a vérbeli igazvadászok, akik már ifjúkorukban kezdték. Ilyen pedig — hála Istennek — még ma is akad elég sok a hallgatóságunk között. Az az uradalom, ahol a vadászatra súlyt vetnek, ne alkalmazzon mást, csak ezek közül valót. Az állami szolgálatban — ahol a bérletekkel kapcsolatban sokszor sokkalta nehezebb még az erdőmérnök helyzete, mint a magánuradalmakban! — szintén megvan a lehetősége annak, hogy a vadászó szaktársakat helyezték ezekbe az állásokba. Egészen biztosan meg fognak felelni, ha kellő határok között megkapják a lehetőségét annak, hogy a szenvedélyüknek is áldozzanak. A nyereségben való részesítés minden foglalkozásban üdvösnek és hasznosnak bizonyult.

A képesítés kettéválasztása azt is jelentené, hogy az uradalomnak két vezető embert kell alkalmaznia. Ennek a lehetősége megvan ma is, de az uradalom számára ebből jó nem fog fakadni. A két vezető ember feltétlenül ellentétbe fog kerülni egymással. Az egyéni tulajdonságok ennek az összeütkezésnek csak a formáit hozzátják élesebben vagy kevésbé az előtérbe, a magját a helyzet adja. Bármily béketűrők legyenek, ha komolyan veszik a hivatásukat és a szolgálatukat és mindegyik a lehető legjobbat akarja elérni, akkor össze kell ütközniük. Ezt egy hosszú, a gyakorlati szolgálattal mindig szoros érintke-

zésben volt életem végig kivétel nélkül tapasztaltam. Azért kell, hogy az erdőmérnök kezében legyen a vadgazdaság vezetése, mert épen szakképzettségénél fogva ő tudja csak összeegyeztetni a kettőt, úgy, hogy az erdő is megmaradjon, de vad is olyan legyen benne, amiben öröme telik annak, aki elejti. Nagyon helyesen ítéli el *Csekonics gróf* azokat (24. o.), akik csak azért lövik a vadat, hogy a trófeájával parádézhassanak akár a kiállításon, akár otthonukban.⁶⁾ De azért mégis a trófea a legszebb emlék, a legdrágább kincs. Ugyancsak más érzelmet vált ki a kapitális agancs, mint a selejtes. Az előbbi felel a Teremtőhöz, aki megalkotta, az utóbbi csak bosszankodást és sajnálkozást hoz. Szép trofeákat tömegtenyésztéssel, csordaszámra tartott szarvassal elérni nem lehet. De mivel az erdőt is tönkre teszi a túlságosan sok szarvas, meg kell találnunk a kettő egyensúlyát. De ez csak annak sikerül, aki mind a kettőhöz ért és csak akkor, ha szabad kezet adnak ahhoz, hogy legjobb tudása szerint járhasson el.

Ha külön erdőmérnököket és külön erdőgazdákat képesítenénk, akkor a kettő közül a világ szemében az erdőgazda alantasabb helyzetbe fog kerülni. Lehet, hogy szolgálatadójának jóindulatába, bizalmába inkább be tud férkőzni, mert annak szenvedélyét jobban ki tudja elégíteni, mint az erdőmérnök, aki ebben az esetben kénytelen lesz a vadászattal szembehelyezkedni, de a társadalmi helyzete alárendeltebb lesz. Olyan társadalmi osztályt teremtenénk meg, mely nem találja meg helyét. Elégedetlenség, békétlenség fog a nyomában járni.

Mivel pedig nagyon sok esetre tudnék hivatkozni — ha körülnéz az uradalmak körében *Csekonics Endre gróf* éles szeme, bizonyára megtalálja ezeket is —, célját tévesztettnek kell mondanom a szakoktatás kettéválasztását.

Volna még néhány megjegyzésem a *Csekonics gróf* részéről olyan bőségesen felvetett eszmékre: a szakoktatásban tervezett változtatások, a külföld vadászati oktatása, a vadászatnak képesítéshez való kötése, a vadászati kísérleti intézet, az erdőművelési és erdővédelmi vonatkozások, az odvas fák, a vad tulajdonjoga, a vadkárok és azok megállapítása, a vadászati bérlők száma, stb., mind igen alapos megvitatást igénylő kérdések. De már is túlságosan hosszúra nyúlt a mondanivalóm, az Erdészeti Lapok mai terjedelmével nem többnek helyet adni. Az ügy annyira komoly és szerteágazó kapcsolatai folytán annyira bonyolult, hogy egy-egy cikk keretében csak egy-két oldalát lehet letárgyalnunk.

⁶⁾ A másik szélsőség: ismertem nagyon előkelő urat, aki 10—20 bakot lőtt egy-egy cserkészeten, de meg sem nézte az agancsot, sem a helyszínen, sem később.

2. Biró Zoltán

ny. miniszteri tanácsos, felsőházi tag, az Országos Erdészeti Egyesület ügyvezetője, stb., Budapest.

Kényszerűségből, nem szívesen fogtam tollat, mert vitatkoznom kell.

Nem szívesen teszem, mert két olyan megnyilatkozással kell sok tekintetben szembezállnom, amelyiket — ez a meggyőződésem — a legtisztább jószándék vezetett.

Nem szívesen teszem azért sem, mert mindkettő elsősorban az erdészeti személyzet és különösen az erdőmérnök kiképzését nehezményezi. Ezért úgy éreztem, hogy elsősorban a műegyetem illetékes karának kell nyilatkoznia.

Másrészről úgy érzem, hogy a kartársak jó részét egyéni körülmények, szolgálati helyzet stb. gátolják az őszinte megnyilatkozásban.

Ezért fogtam kényszerűségből kézbe tollat. Engem sem az érdekltség, sem az elfogultság aggodalma nem nyom, hiszen lényegében csak a két egyformán kedves ágazat érdekéről van szó.

A két megnyilatkozás egyike *Csekonics Endre* grófnak a közelmúltban megjelent igen érdekes röpirata* a másik *dr. Szádeczky-Kardos Boldizsár*nak a „Vadászat és Halászat“ ezévi június 15-i számában megjelent cikke.**

Van valami, amit kénytelen vagyok igen határozottan visszautasítani. Sajnálom, hogy ezt a kitétel kell használnom, de akár-hogy keresem is, nem tudok a megokolatlanul általánosított állításra másként felelni.

Szószerint idézek *dr. Szádeczky-Kardos Boldizsár* cikkének második bekezdéséből, amelyben *gróf Csekonics Endre* röpiratát méltatja: „Igy ő is megállapítja, hogy az erdőszemélyzet vadászati ismeretei fogyatékosak“ stb.

Nem méltóztatnak úgy érezni, hogy ez az általánosítás egy több ezer emberből álló „személyzet“-re, amelyikhez mi erdőmérnökök büszkén sorozzuk magunkat, — enyhén szólva — nemcsak bántó, de igazságtalan is?

Vallottuk és valljuk, hogy nem minden erdőmérnökből lesz, sőt még a legtökéletesebb egyetemi képzés alapján sem lehet jó vadász, mert egy jelentős hányadnak nem lesz bármilyen rendszer esetén sem alkalma a szükséges gyakorlati ismereteket elsajátítani.

Soha nem vontuk kétségbe, hogy nem-erdészember is lehet kiváló, hozzáértő, jól képzett vadász.

* Néhány szó a magyar vadászati kultúra, az erdészeti és vadászati szakoktatás kérdéseiről. Budapest, 1943.

** Időszerű kérdések.

Soha nem követeltünk a mezei vadászatba messzebbmenő beleszólást, mint amilyen mértékig az ott tett intézkedések az erdei vadászatot is érintették.

Csak az vallottuk és valljuk, hogy az erdei vadászat ügyeit az erdőgazdaság vezetésétől elválasztani helytelen és hogy a vadászati ügyek intézése során az erdőmérnököknek nem szolgálhat hátrányára az, hogy az elméletből kellett valamit már a főiskoláról magával hoznia.

És most eljutottunk a Műegyetemhez.

A műegyetemi oktatás mikéntje és fejlesztése körül — éppen a vadászati képzést illetően — bizonyos nézeteltérés van ma is a gyakorlat és a Műegyetemi tanterv között.

Csekonics gróf felsorolása téves ugyan ebből a szempontból, de ezért annak kell felelnie, aki a hiányos tantervet rendelkezésére bocsátotta.

A „Vadászattan“-t a 9. félévben előadják. Az állattan pedig a vadak élettanát külön is tárgyalja, sőt az erdőhöz való viszonyukat az erdővédelem is. Ezek az alapismeretek elegendők a további önképzés elindulásához.

Sokan vitatjuk és kérjük már évtizedek óta, hogy a Műegyetem többet adjon és kevesebbet hagyjon az önképzésre.

Legutóbb mintegy négy évvel ezelőtt fordult az illetékes minisztériumhoz felterjesztéssel az O. E. E. ebben az irányban, sajnos, ezideig eredménytelenül.

Ezért örülünk neki és köszönjük, hogy a kérdést felvetette Csekonics Endre gróf is.

Csak a formával nem értünk egyet.

Méltóztassék ezért megengedni, ha most már nem logikai sorrendet keresek a magam írása részére, de a Műegyetem, a szakom és a magyar fajtám védelmezésében azt a sorrendet követem, amelyben a részemről kifogásolt vagy hiányolt részletek az egyébként minden tekintetben élvezetesen összeállított röpiratban foglaltatnak.

Csekonics gróf a német vadászati írók könyvéből vett szép idézetet egy talán az idegesség vagy még néha a kellő műveltség hiánya folytán kiváltott nem klasszikus mondattal állítja szembe.

Meggyőződésem, hogy az ilyen „kiszólások“ Németországban sem hiányzanak! Sőt ott is a legkiválóbb, legképzettebb, legműveltebb vadászok akárhányával megesett és megesik, hogy nem illette éppen díszítő jelzőnek minősíthető, de inkább kifejezetten becsületsértő jelzőkkel azt az öreg bakot, amelyik 25 eredménytelen cserkészet után 26-odszor is szél alól ugrott el a háta mögül és még 10—15 perc múlva is visszakiabált.

Az ilyen kitételeket azonban nem írják le a mi vadászati írónk, de — a németek sem.

Természetünk, vérmérsékletünk, szokásaink évezredek óta mások, ne becsüljük le annyira a magunkét, hiszen vadállományunk és vadászatunk úgy mennyiségre, mint minőségre sok tekintetben állja másokéval a versenyt. És én úgy érzem, a magyar „erdőszemélyzet”-nek van valamelyes része abban, hogy ez így van.

Jól esett volna ezt is olvasnunk.

Most kénytelen vagyok hosszabb idézetet venni a röpirat 9., 10. és 13. oldaláról.

„Úgy hisszük, hogy ha kellő felvilágosítással dolgoznának az illetékesek, akkor az apróvad elleni hajszá és gyűlölet megszűnnék és a falusi nép nem ellenséget látna a vadban, hanem Istennek teremtményét és éppúgy szeretné, mint a háziállatait.

Az erdőtulajdonosok és erdőtisztek közül is sokan követelik a csülkösvad *kipusztítását*, mert szerintük a szarvas erdészetiileg is káros. Erre azt mondjuk, hogy az Úristen az erdőt a benne élő állatokkal együtt adta nekik azok élvezésére és kihasználására. Az ő feladatuk legfeljebb az lehet, hogy az állatállomány túlságos elszaporodását meggátolják, de sohasem az, hogy a vadat, vagy a természet egyéb teremtményét kiirtsák. Ha az érdekeltek azon sopánkodnak, hogy a magyarországi erdők — legyenek azok a Kárpátok bércein, vagy a Bakonyban, Vértesben — már nem szolgáltatnak olyan faanyagot, mint régen, ez kizárólag az emberi kézkapzsiségének műve, de sohasem a benne élő vadé.“

„Mikor és hogyan tanulják hát meg a hallgatók mindazon szakismereteket, melyekkel eljövendő beosztásukban a vadgazdálkodást mint nemzetgazdálkodási ágat eredményesen — nem mint szenvedélyt vagy úri passziót — szolgálhatják? Ez rejtély előttünk.“

Az igazságot csak egyféleképpen találhatjuk meg: ha egyformán iparkodunk mérni mindenkinek s ha tömegérzelmek megnyilvánulásakor keressük az okot.

Tehát először: a nép ellenséges indulata.

Évezred óta szenvedő alanya a vadkárnak.

Mi magunk megkülönböztetjük úgy, hogy hasznos és kártékony vad. De csak a vadászok szempontjából. Próbáljuk meg a nép szempontjából nézni!

Csak néhány olyan szárnyas vadunk van, amely kifejezetten vagy legnagyobbrészt hasznos a mezőgazdaságra. Szőrmés vadjaink mindegyike fogyaszt és károsít.

Fogyaszt, mert hiszen valamiből élnie kell. De ezenfelül károsít is, mert sokszor elrontja a megmaradót vagy annak használhatóságát is.

Itt a felvilágosítás nem segít! Ha a szomszéd tehene bemegey a vetésbe, behajthatja, a baromfiját le is ütheti, és ezenfelül követelheti a kárt! De vajjon a vadászati bérből kap valamit?

Egyetlen megoldás: tessék a vadászati bérből elsősorban az ott tenyésző vad okozta megállapítható károkat fedezni, a többbit a területlajdonosok között aránylagosan megosztani. Ez megnyugtató lesz. Ezt kérte az Országos Erdészeti Egyesület.

Sőt vallom azt is, hogy ahol a vadat megszorítjuk, ott megokolt a vadászati bér emelése is. Hiszen az esztendő jó részén át ez a vad a mezőgazdaság terményeiből is fogyaszt.

Pedig magam is bérelt vadászterületen vadászom.

S talán jobb lesz, ha a vadászbérlet soha nem lesz jövedelmező üzletág.

Más kérdés az idegenből kiváltó nagyvad okozta kár.

Itt már többször kértük a körzeti megoldást és azt is, hogy a kár *tényét* akkor állapítsák meg, amikor történik (pl. tavaszi lerágás, taposás, leheverés), az értékét azonban csak betakarításkor. Hiszen csak akkor lehet értékelni, mi volt valóban az okozott kár.

A központi becslést nem tartom célszerűnek. Azért sem, mert a becslés a helyi viszonyok teljes ismeretét is megköveteli a szakértelmen kívül, de azért sem, mert a nagy távolságok és közlekedési viszonyaink miatt az eljárást megdrágítaná és hosszadalmassá tenné. Ne felejtjük el, hogy vadkár — éppen a fővárostól távol eső helyeken — évről-évre van! A gazdasági felügyelő, szükség esetén az erdőfelügyelő közelebb és jobban kéznél lenne az eljáráshoz.

Hogy van erdőbirtokos és erdőmérnök, aki nem rajong a vadért és néha annak teljes pusztulását kívánja? Vannak esetek, amikor megértem!

Mert az az állítás, hogy a vad soha sehol nem rontotta le az erdő minőségét, igen súlyos tévedés! Nem akarok példákat idézni, de magánbeszélgetés közben szívesen szolgálok velük!

Sőt ismerek területeket, ahol a vad csak olyankor fordul meg, amikor kárt okoz, amikor pedig jövedelmet vagy élvezetet nyújthatna, nincs ott! S az ilyen esetek egy részére még a kárkövetelés jogát sem adja meg a törvény. Pedig ma az erdő szerepe nagybirtokon belül egészen más, mint csak 50 évvel ezelőtt is volt.

Az utolsó bekezdésre pedig, hogy a vadgazdaságot mint jövedelmező közgazdasági ágat mérlegeljük, van egy nagy kérés, amit nem fogok itt megokolni.

Csak arra kérek mindenkit, akinek a nagyvad-vadászat szívügye, imádkozzék, nehogy ennek a gazdasági ágnak a mérlegét olyan, a mérlegkészítéshez és az érdekelt gazdasági ágakhoz is értő szakember készítse el egyszer, aki a „követel” serpenyő-

jébe nem teszi bele azt a mérhetetlen szeretetet, ami a vad iránt ma majdnem minden erdőmérnök lelkében megvan...

A következőkben két részletet akarok megemlíteni. Mindkettőben kifejezetten erdőmérnökről van szó. A 10. és 11. oldalon három megtörtént esetet hoz fel *gróf Csekonics Endre*.

Engedjen meg egy kérdést a szerző. Nem volt soha ellenkező irányú tapasztalata, s ha igen, miért nem említette meg legalább azt, hogy akad ilyen is? Mert íme, az ilyen felsorolást — még ha nem is számítom a közbeszúrt kíséző megjegyzéseket — az olvasó általánosítja. Tanum rá a *dr. Szádeczky* cikkéből vett idézet cikkem elején.

Nekem is volt olyan esetem, amikor egyik fiatal kolléga arra kért, hogy mellém ülhesen az álláson „gibicelni“.

Azt mondtam neki: „Ülj ide fiam! Ne mozogj és ne beszélj, hogy a vad ne lásson, ne halljon meg. Fülelj és nézz meg mindent, s a hajtás után kérdezd meg, mit, miért csináltam.“

A harmadik hajtásban a kezébe nyomtam a puskát s azt mondtam neki: „Most én leszek a kibic és hajtás után én kérdezem, mit, miért csináltál.“

Nem fűzök hozzá kommentárt, miért cselekedtem így.

A másik részletet a 15. oldalról kénytelen vagyok szó szerint idézni.

„Ma még akadnak néhányan a békebeli erdőtisztai gárdából, akik annakidején erdőnek tanulták megismerni az erdőt, nem pedig fagyárnak. Ők ma sem birják elnézni, hogy a kivágott tölgy, bükk vagy fenyő helyén harmadrangú újulat települjön. Ha így megy tovább, félős, hogy a vadállomány is az erdők sorsára jut, ahol kapitális százesztendő tölgyek és fenyők helyett, fiatal sarjerdő termeléssel meg kell elégednünk. Mi lesz itt egy-két évtized múlva? *Egyrészt az erdőgazdaság, a vadászat, másrészt a modern mérnök foglalkozása és gondolatvilága között a szakadék mind nagyobb lesz.* Akkor pedig hiába fog az Országos Erdészeti Egyesület és a Nemzeti Vadászati Védegyelet azon fáradozni, hogy ezt a szakadékot áthidalják, ez már nem lesz lehetséges. Azonkívül nem kell elfelejtenünk, hogy a mai erdőmérnök, felügyelő, tanácsos vagy igazgató óriási üzemi és adminisztrációs elfoglaltsága mellett még az erdővel is alig ér rá foglalkozni, nemhogy a vadállománnyal.“

Én arra kérem a röpirat íróját, olvassa el még két-háromszor az első négy mondatot és mérlegelje a vádat, ami abban foglaltatik.

Válaszolok rá!

A magyar erdőtisztai karnak igen nagy részét ismerem. A fiatalabb és idősebb gárda jó része szolgált a kezem alatt. Még sokkal nagyobb résszel volt és van módomban szolgálati ügyekben

érintkezni. Kijelentem: nyugodt lélekkel teszem le a kezükbe a magyar erdőgazdaság sorsát, ha hagyják őket nyugodtan, céltudatosan dolgozni azok, akiket az erdészeti szakismeretek hiánya nem feszélyez a beleszólásban és ha az erdők fenntartása érdekében sokszor elhangzó jajszavuk eredménnyel jár, s nem lesz pusztában kiáltó szó! Pedig — tessék elhinni — szívemen viselem a magyar erdők érdekét, és nem feszélyez az, hogy valamit értek is hozzá!

Igen nagy baj volna, ha az erdőgazdaság, a vadászat és a mérnöki foglalkozás között napról-napra táguló szakadék volna. Sőt azt is állíthatom, hogy a vadászati érdekképviseltek segítségével az Országos Erdészeti Egyesület már jó részét eltüntette azoknak az ellentéteknek, amik a vadászat és erdőgazdaság között ezelőtt 50 évvel voltak.

És tessék elhinni, hogy az erdőmérnökök igen nagy része — állásra és rangra tekintet nélkül — még mai elfoglaltsága ellenére is szeretettel foglalkozik a vadállománnyal is.

Azt mondja *Csekonics gróf* a 16. oldalon: „olyan egyetem azonban nincs, ahol négy év alatt egy emberből kettőt csinálnak: erdőgazdát és mérnököt.“

Hát bizony erre nem is pályázunk, mert sohasem gondoltunk arra, hogy az erdőmérnöki osztály nevelje a vegyi vagy éppen a textilgyárak részére a mérnököket, hiszen van a Műegyetemnek vegyész- és gépészmérnöki fakultása.

De egyik erdőmérnökhallgatónak sincsen a származási táblázatába beírva az, hol és milyen műszaki feladattal kerül a szolgálatra során szembe. Mi nem akarjuk a munkadót az elé állítani, hogy kénytelen legyen az erdő- vagy egyéb gazdaságában felvetődő kisebb-nagyobb műszaki feladatok mindegyikéhez külön, kívülálló szakértőt igénybevennie. Mert ezt — méltóztassék elhinni — az erdőgazdaság nem bírja meg.

Azt javasolja a szerző: vegyük át a német rendszer kettős kiképzését.

Semmi sem új a nap alatt! Ez megvolt nálunk is, csak közel 40 éve tértünk át az egységes kiképzésre komoly okokból.

Teljesen kész embert egyetlen iskola sem adott és nem is fog adni soha.

A fiatalembernek meg kell járnia az élet iskoláját, és ehhez a Műegyetem ma is nagyszerű alapot ad.

Kétségtelen, a gazdasági élet változtatásokat elég gyakran követel a szakoktatásban is. Mi magunk is jöttünk és jövünk ilyen kérésekkel. De egy-két ember esetleges hibáiból vagy hiányaiból nem lehet magára a kiképzésre annyira lesújtó bírálatot mondani.

Mert az iskola adhat bármilyen kiváló előképzést, a hajlam, az előszeretet és a szükség fogja a kikerülő fiatalembert a ma már nagyon terjedelmes szakok egyik vagy másik ágazata felé terelni.

Ezekből lesznek a kiváló specialisták, óriási értékek, akikre nagy szükség van a folytonos fejlődés érdekében, de akik az általános irányításban éppen az átnézet, az enciklopedikus tudás hiánya miatt elég gyakran nem válnak be.

Nem tudom osztani a röpiratnak azt az álláspontját sem, hogy felnőtt korban legfeljebb a kocapuskázást lehet megtanulni, mert az ellenkezőre láttam már igen sok példát nemcsak a vadászásban, de sok, jelentékenyen nehezebb és bonyolultabb munka területén is.

Sőt megvallom őszintén, itt is több eredményt láttam a nehéz kérdések megoldásában azok részéről, akiknek a többi ágazatok iránti megértését nem zavarta túlzottan egyoldalú tudás.

Ne méltóztassék zokon venni, ha tán túlságosan őszinte voltam, de úgy érzem, hogy a meggyőződés őszinte és nyílt feltárása vezethet el bennünket a megértéshez.

Ez volt a meggyőződésem akkor is, mikor néhány év előtt — minden ellenkező jóslás ellenére — neki mertem vágni a kísérletnek, hogy az új vadászati törvény fontosabb alapelveinek a megállapítása tekintetében a négy érdekképviselőti szervet (a három vadászati egyesületet és az Országos Erdészeti Egyesületet) iparkodjunk közel egyező megállapodásra hozni.

Nagyjában sikerült. Ez a reményem megvan itt is.

Csak még egyet. A röpirat végszavában *Csekonics gróf* kijelenti, hogy az erdészeti szaktudás nem feszélyezte véleménye nyilvánításában. Így igaz!

Bennünket azonban a szaktudás nem feszélyez, de kötelez; sőt kötelez ezenkívül a letett eskü s a tulajdonos és az erdő jövője érdekében az érdekei iránt is tartozó hűség. És kötelez az általános magyar érdek is!

Erdőgazdaságot és vadászatot egyaránt fontos kiegészítő részül tartjuk az egész magyar életnek; ebből a szempontból mérlegelünk mindent és úgy járunk el.

Ez a köteleességünk!

Nem akarok számadatokat idézni, de méltóztassék csak laikus mérlegeléssel szembeállítani a köz szempontjából az erdő és az erdei vadászat szerepét és hasznát. Mindjárt ki fog tűnni, mit kell vezető szempontnak tekinteni.

Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy nem lehetne és nem kellene a kettőt megfelelő összhangba hozni!

És ez az összhang teremtheti csak meg a vadászat szempontjából is azt, ami kívánatos. Amikor kevesebb vad lesz, de jobb. Annyi, amennyinek az elkerülhetetlen károsítása az erdőgazdaság mérlegében nem játszik szerepet, de megadja az erdőben is az életnek azt a szépségét, amelyiket — méltóztassék elhinni — az erdőmérnök is szeret és fenntartani kíván.

3. Thiringer János

erdőmérnök, Körmend.

Fölöttébb megtisztelve éreztem magam, amikor a posta nemrég egy reggelen izléses kis füzetecskét kézbesített. Címe: „Néhány szó a magyar vadászati kultúra, az erdészeti és vadászati szakoktatás kérdéseiről“, írta: *Csekonics Endre gr.*, a füzetecskén piros betűkkel: „Tiszteletpéldány“.

Érdeklődve olvastam el azonnal, sőt helyenkint igen figyelmesen többször is. Következménye egy körtelefon volt szak- és vadásztársaimhoz, amelynek folyamán kitűnt, hogy a megtiszteltetés nem volt kivételes, mert hiszen szaktársaim és vadászismerőseim jó része szintén megkapta a füzetet. Ez természetesen mit se von le tartalmának az értékéből.

Nem mintha ezzel különös súlyt kívánnék adni mondani-valómnak, csak éppen megjegyzem, hogy erdőmérnök vagyok, tíz éven át elég jelentős erdő- és vadászati gazdaságot kezeltem, azóta is vannak saját vadászterületeim, 35 év alatt végigvadásztam jó fél Európát Oroszországtól az Adriáig és az Alpesektől a Fekete-tengerig. Az apróvad nem érdekelt, túlságosan, de érdekelt — mint erdőmérnököt — az erdők vadja, főként a csülkösvad. Amerre jártam nyitva tartottam a szemem és sokkal, de sokkal többet láttam, mint amennyit meglőttem. Ha mindezek alapján hozzászólók *Csekonics Endre gróf* fejtegetéseihez: szolgálatot vélek tenni a közös érdeknek, a magyar vadászati gazdaságnak, mert ennek a fejlesztése egyedüli célja mind a szóbanforgó tanulmány-nak, mind pedig az annak nyomán bizonyára meginduló vitának.

*

Vadászati kultúra csak kultúremberek között van, sőt csak kultúrált vadászemberek között. A lengyel, tót, német, horvát, román vagy magyar paraszt vagy proletár egyként csak a hústömeget látja a vadban — kinek miféle terem a hazájában —, ha pedig ez a vad földjén kárt tesz, akkor „büdös“ az neki Európa minden nyelvén! Ez így van, és ezen aligha lehet segíteni. Ha kultúráltabb ember, különösen vadászember mondja valamely elejtett, vagy meglátott vadra, hogy: „fene бүdös nagy marha“ állat, hát ez inkább valami kis csodálatot is magában rejtő becézés, de semmiesetre se leszólás vagy pláne gyűlölködés.

Tény az, hogy a németek egy csomó tiszteletreméltó hagyomány alapján szinte szertartássá magasztosították a vadászat gyakorlását. Vitatkozni lehetne afölött, hogy mennyi ebben a nevetőségesség határán mozgó túlzás. Mindezeket kritika nélkül átvenni azonban feltétlen hiba volna részünkről, még akkor is, ha nálunk

hasonló hagyományok hiányzanak. Csak gyenge példaként említem, hogy nemrég egyik szaktársunk az amatőr szaksajtó hasábjain ismertette a süketfajdkakas vadászatának a Kárpátokban szokásos egyik módját, erre rögtön akadt egy neves vadászíró, aki elvetendőnek ítélte a lesből való vadászatot a dürgés alatt, és egyedül az Alpeseekben dívó „*Anspringen*“-t ismerte el vadászias elejtési módnak. Véleményem szerint nincsen igaza. Eltekintve attól, hogy a kárpáti kakasnak mások a dürgési szokásai, mint az alpesinek, a Kárpátokban mások a hó- és állományviszonyok, mint az Alpeseekben: a kakasnak ilyen módon való vadászata éppen olyan helyi szokás, mint a finneknél a kajtató ebbel fára zavart kakasnak az elejtése, vagy a fiatal fajoknak Északon ősszel röptetve való lövése, vagy végül: a német Alpeseekben szokásos „*Anspringen*“ —, hogy csak néhány különböző vadászati módot említsk.

Mindezekről függetlenül, valóban szükséges a vadászati kultúra emelése még a kultúrált vadászok között is. Ameddig vita tárgya lehet a vadászati amatőr szaksajtóban az őznek seréttel való lövése, addig hiba van a kréta körül. Ne méltóztassanak tisztelt olvasóim ennél a kiragadott példánál arra gondolni, hogy a német vadászregula („*Jedem Wild, das auf Schalen zieht, gebührt die Kugel!*“) áll a szemem előtt. Egészen józan egyéb megfontolások vezetnek. Ilyenek: a válogató lelövés (*Wahlabschuss*) lehetetlensége, ennek következtében az állomány sátnyulásának a veszélye, az állatkinzásszámba menő sebzések gyakorisága, a döggélövés fokozottabb esélye stb.

Mivel vadászati kultúra terjesztése, vadászati szaksajtó és szakirodalom nélkül nehezen képzelhető el, a nyomtatott betűnek pedig óriási hatalma és hatása van: kényszeríteni kellene mindenkít, aki a vadászatot gyakorolni óhajtja és addig is, amíg a kötelező vadászvizsga korszaka el nem jő, hogy az első vadászjeggy váltása alkalmával azzal együtt megvásároljon egy olcsó, népszerű stílusban írt, általános ismeretekkel foglalkozó vadászati szakkönyvet. Továbbá: minden vadászjeggyel ellátott vadász állandó előfizetője legyen valamely vadászati folyóiratnak. A gyakorlott idősebb vadász mókák és ugratás helyett tanítsa és nevelje a fiatal kezdőt, és váljék már általánossá az a felfogás a vadászok között, hogy aki a vadászati törvény, rendeletek és szabályok elen vét, nem különb, mint aki kártyában „megjavítja a szerencséjét“.

A magyar paraszt pedig — mert hiszen *Csekonics gróf* arról ír —, akkor fog talán más szemmel nézni a terményeit pusztító vadra, ha a vadkártérítés kérdése méltányosan és közmegegyezésre rendeződik. Addig is sokat tehetne az iskola és az iskolán kívüli népművelés, ha felvilágosítaná a fogékony fiatalságot a vadászat nemzetgazdasági értékéről, ha már etikai értékeit nehe-

zebb is megmagyarázni és elfogadtatni. Tárgyilagosan vizsgálándó volna az a kérdés is: vajjon egyes vidékeken nem lépett-e ki a mező- és erdőgazdasági kultúra megszabta keretektől a vadállomány, különösen pedig a fővad? Van egy bizonyos egyensúly, amelyet — ha megbomlott — helyre kell állítani; ez nemcsak általános érdek, de egyúttal a vadállománynak is az érdeke. Amíg a szegény törpebirtokos paraszt veteményét egy éjtszaka leforgása alatt tönkreteszi a szarvas vagy a disznó: addig ne csodálkozzunk, ne ítéljük kultúrátlannak, ha „büdös“ neki a vad!

Csak a „madarak és fák napjára“ hivatkozom: mintha ma mégis csak kevesebb lenne a fészekpusztító, kismadárkínozó, fákat csonkító falusi gyerek, mint régebben?

Hogy vannak erdőtulajdonosok és erdőgazdák, akik — látva a mérhetetlen károkat, amelyeket erdőgazdaságunkban a túlságosan elszaporodott, satnyuló fővadállomány okoz — elkeseredésükben a kipusztítást emlegetik, azt elhiszem. De nagyon elfogult vadászember legyen az, aki nem tud mentségükre semmit se felhozni, ha látta, hogy milyen ijesztő az erdősítésekben, pótlásokban, sőt léces és rudas fiatalosokban, a szarvas és dämvad pusztítása!

Fentebb említettem az egyensúlyt: az erdő- és vadgazdaság közötti szükséges egyensúly felborulása íme felborítja az erdőtulajdonos vagy erdőgazda ítélőképességének az egyensúlyát is... Az Úristen valóban megteremtette az erdőt a benne élő vaddal együtt; de sajnos, belekontárkodik az ember is, és akkor már nincs joga az Úristenre hivatkozni!

Amikor *Csekonics gróf* írásának 10. oldalához érkeztem és először találkoztam az *erdőmérnökkel*, mint vadászati kultúra és etika nélkül sínylődő lényvel, kissé idegesen forgattam a lapokat. Valóban nem valami épületes dolog olvasni a „gyorstüzelő tehénselejtezőről“, vagy a „vezértehényilkosról“, nem is szólván arról a tehetséges fiatal óriásról, aki vélhetően az Angyalföldről vagy a legsötétebb Franzstadtból került a Bakonyba, vagy pedig túlságosan sokat járt a pesti bárók és egyéb lokálok körül, ahol alkalma volt elsajátítani ezt a *Csekonics gróf* és igen sokan mások részéről is kifogásolt, de még igen előkelő társaságban is gyakran hallható zsargont. Azonban ilyen elszigetelt esetekből — mert méltóztassék elhinni az igen tisztelt szerzőnek, hogy ezek igazán elszigetelt esetek — merész dolog volt annyira általánosítani, mint amennyire általánosít fejtegetései további folyamán.

Azért, mert valahol egy *erdőmérnök* „össztüzel“ akart nagyobb terítéket elérni, a másik a vezértehenet kívánta rosszul felfogott érdekből elsőnek kilőni, a harmadik jassz-stílusban kedélyeskedett a vadászvendéggel, pálcát törni az *erdőmérnök* kar

vadászati tudása és etikája fölött: talán mégis csak elsietett ítélet? Mert hiszen fenti esetekkel szemben — legalább ezer más esetet lehetne felhozni, amelyek mind azt bizonyítanák, hogy az erdőmérnök kiválóan képzett vadászgazda. És ennek ellenére meg kell mondanom, hogy egyikünknek sincsen teljesen igaza, sem *Csekonics grófnak*, sem pedig saját szerény magamnak. Az igazság a középben fekszik, és engedje meg *Csekonics gróf*, hogy ezt az alábbiakban kifejtteni igyekezzem.

Amit — egyébként helytelenül és tájékozatlanul — az egyetem erdőmérnöki osztályának a tan- és órarendjéről ír, arra bizonyára nálam sokkal hivatottabb személyiség fog válaszolni, legalább is minden okom megvan arra, hogy ezt feltételezzem. Magam csupán az egyetemi oktatáson kívül álló néhány tényezőre szeretném az igen tisztelt szerző figyelmét fölhívni.

Az erdőmérnöki szakma igen nagy tudáskört ölel föl. Azon kívül, hogy az összes műszaki alapvető ismereteket tárgyalja, bizonyos vonatkozásokban részletes mérnöki kiképzést is nyújt. Természetszerűleg alapos képzettséget ad az összes erdőgazdasági ágazatokban (miután azok előkészítő tárgyait: fizikát, kémiát, földtant, növénytant, stb. tárgyalta), erdőművelésben, erdőbecslésben, erdőberendezésben, erdőhasználatban, stb., stb. — Végül pedig — és ezt fontosnak látom hangsúlyozni — jelentőségéhez mért terjedelemben tárgyalja az általános állattant, mint előkészítő tantárgy alapján a *vadászatgazdaságtant* és a *vadászat gyakorlatát* is. Jelentőségéhez mérten, mint mondtam, mert hiszen senki sem vitathatja, hogy a vadászati szakképzésnek másodrendű szerepe van a mérnöki és erdőgazdasági kiképzés mellett: tehát nemzetgazdasági fontossága is ehhez mért. Az erdőmérnök, mint az erdőgazdasággal egybefüggő vadászati gazdaság vezetője csupán irányító lehet, nem pedig végrehajtó közeg; ehhez az irányításhoz pedig (ha becsületesen hallgatta a vonatkozó előadásokat és látogatta a gyakorlatokat) feltétlenül elegendő *alapot* szerez az egyetemen.

Valahol itt van a kutya eltemetve! Vajjon feltételezi *Csekonics gróf* a vadászati gazdaságtan előadójáról és a vadászati gyakorlatok vezetőjétől, hogy hallgatóit „össztűzre“ és „vezértehényilkosságra“ oktatja, a bakonyi erdőmérnök használta különleges vadásznyelv segítségével? *Becsületes, lelkiismeretes* hallgatása a tárgynak, látogatása a gyakorlatoknak és a gyűjteménynek igenis elegendő ahhoz, hogy a hallgató megfelelő alapot szerezzen, amelyre a gyakorlatban tovább építhet. Azt talán az igen tisztelt szerző sem várja el az egyetemtől, hogy *Raesfeldek*et és *Nordenflychteket* röptítsen ki a magyar vadászati gazdaság számára, mert alig hiszem, hogy a fentemlített megboldogult két

klasszikus német vadászati szakember mindjárt így hagyta volna el az erdészeti főiskola padjait...

A művész nem lesz, hanem születik. A vadászat nem művészet, csupán — bármi nemes — mesterség. A vadászember nemcsak születik, de lesz is megfelelő képzés — akárha önképzés — és gyakorlat alapján. Még akkor is, ha véletlenül erdőmérnöki oklevelet szerzett csak, és eltekintve az egyetemi vadászati tan-gazdaság korlátolt lehetőségeitől gyakorlatbalépése előtt nem is volt alkalma más vadászati gazdaságot látni!

A gyakorlatba kikerült fiatal erdőmérnök — gyakran már az egyetem utolsó féléveiben is — természetesen egyéni hajlamaihoz, beosztásához és szolgálati alkalmazásához képest specializálódik. Ahogyan a gépészmérnök specializálódik gőzgépre, autóra, repülőgépre, villamosságra stb., éppen így specializálódik az erdőmérnök is: erdőművelésre, rendezésre, felügyeleti teendőkre, építészetre, vasútra, fűrészsre stb., *sőt vadászati gazdaságra is!* (Ezt az utóbbit cselekedte ezeknek a soroknak a szerény írója, éppen annyi buzgalommal, mint amilyen feleslegesen.) A magánszolgálatba lépő vagy a kincstárnál gondnokságot kezelő erdőmérnöknek azonban egyetemes tudású szakembernek kell lennie, valahogy olyannak, mint a doktorok között a körorvosnak, aki ha kell, fogat húz, ha kell, szülést vezet le, ha kell, akár vakbelet operál...

Működési körömnél fogva és saját tapasztalatból is eléggé ismerem a magánuradalmi szolgálatot, meg kell tehát állapítanom, hogy vadászatgazdasági tekintetben bizony nehéz itt a gyakorlatba kikerülő erdőmérnök helyzete. Ha gazdája vagy főnöke hozzáértő és főként: megértő vadászember, akkor rendszerint igen gyorsan és alaposan elsajátítja mindazt, amire a vadászati gazdaság vezetése körül szüksége van. Ha nincs is benne vadászvér — és még meg kell jegyezmem, hogy a szakma *sokoldalúsága* folytán nem minden erdőmérnökben van szükségképpen — ráviszi helyzete és a buzgalom, hogy elsajátítsa a vadászati gazdaság tudnivalóit legalább abban a mértékben, amelyre feladatkörének a pontos ellátásához feltétlen szüksége van. Hogy a gyakorlatban milyen *vadász* lesz belőle: ez ismét más kérdés; függ elsősorban attól, milyen lehetőségeket bocsátanak a rendelkezésére.

Sajnos, ezek a lehetőségek legnagyobbbrészt egészen csekélyek, ha teljesen nem hiányoznak. *Csekonics gróf* bizonyára jobban ismeri nálam erdő- illetve vadászterülettulajdonosainkat, tehát megállapíthatja: hányan adnak módot arra, hogy alkalmazott fiatal erdőmérnökeik magukat a vadászat gyakorlati mesterségében tökéletesíthessék? Bizonyára tapasztalt már *Csekonics gróf* is ilyen helyeken néha egészen meglepő tájékozatlanságot, vadászvendégek részéről sokszor megokolatlan féltékenységet, lekicsinylést, sőt határozott rosszindulatot a vadászati gazdaságot kezelő

erdőmérnök irányában, kivált, ha annak esetleg némi lelövési jog is volt a kezében.

Csekonics gróf írása 10. oldalán egy bikát említ, amelynek a korát a „szakértő” és „szarvastudósnak számító” vadőr alaposan elvétette. Hát bizony a kormegállapítás nálunk még csak nem is gyerekcipőben, hanem tisztára meztláb jár; de viszont az erre vonatkozó legújabb kutatások eredményeit vajjon ki ismertette a magyar vadászati szaksajtóban? Úgyebár egy erdőmérnök?

És vajjon kinek a hibája, hogy a három évtizede egyhelyben szolgáló vadőr ilyen megdöbbenő tájékoztatlanságot árult el? Nem a gazdájáé-e elsősorban? vagy a főnökéé, aki vagy maga sem értett a dologhoz, vagy pedig nem vette magának a fáradságot, hogy vadórét minden elejtett csülkösvad fogazata alapján oktassa és képezze. Ami pedig ebben az esetben a terítékre került bika agancsát illeti: annak megítélése, hogy az még fejlődött volna-e vagy már feltétlen selejtes, a vadászat mesterségének a magasiskolája; ennyi tudást még egy száz esztendeje egyhelyben szolgáló szarvastudós vadőrtől sem kívánhat meg senki.

Láttam én olyan erdőuralmat, ahol a vadászati gazdaság vezetése erdőmérnök kezében mintaszerű volt: itt a tulajdonos arra súlyt vetett. Viszont láttam olyat is, ahol a vadászati gazdaság teljesen elhanyagolt állapotban volt azért, mert a tulajdonos egyáltalában nem törődött vele. Erdőmérnökökben mindig megfelelő választék állott és fog remélhetőleg állni az erdő- és vadászati gazdaságok birtokosai rendelkezésére; ezek közül mindenki azt választhatja ki magának, aki igényeinek megfelel. A kiválasztottat pedig arra és úgy neveli mindenki, ill. tőle azt és úgy kívánja meg, amire szüksége vagy amihez kedve van.

Még ennél is nehezebb kérdés elé állítja az erdőmérnököt az állami szolgálat.

Ma, amikor — legalább tudtommal — a kezelési és üzemi szolgálat egy kalap alatt van, és amikor előfordult az, hogy a — tegyük fel — erdőfelügyelőségen szolgálatot teljesített és ott gyakorlatot szerzett erdőmérnököt esetleg az Alföldről áthelyezik egy kárpáti erdőgondnokság élére, bizony tanácstalanul állhat hónapokig, nemcsak vadászati, de ennél sokkal fontosabb és hozzá közelebbeső általános üzemi kérdésekben is. Ha ideje engedi és a körülmények lehetővé, vagy pláne szükségessé teszik, néhány év alatt elsajátíthatja mindazt, amire vadászatgazdasági téren szüksége van. Annál is inkább, mert hiszen minden erdőigazgatóság területén van az erdőtisztikar részére fenntartott vadászterület, mindenütt vannak bérbeadott vadászterületek, amelyeknek a bérleti általában véve tapasztalt vadászemberek és megfelelő személyzetet tartanak, itt tehát sok mindent le lehet el, amivel az egyetemen szerzett alapot felfrissítheti és kibővítheti.

Ez az eset azonban a legkirívóbb és legritkább; normális időkben a fiatal erdőmérnök megfordul az állami szolgálat minden ágazatában, és ezek között mindig adódik legalább egy olyan beosztás, ahol vadászatgazdasági és vadászati tudását kibővítheti. Ma, amikor óriási erdőterületek visszacsatolása szinte készületlenül találta az erdőmérnöki kart, talán mégsem az a fontos, hogy mennyire képzett a kezelő erdőmérnök vadászatgazdasági téren, hanem az, hogy mennyire megbízható egyéb üzemi kérdésekben, amelyek szinte életfontosságúak.

„Hiába, az erdőhöz érzék kell, de ez lombikok és logarlécek között nem tenyészthető“ — írja *Csekonics gróf*, és hiába idézi utána tanulmányának 12. oldalán mintegy alibinek *Goethe* versorát, mert célzatosságot *kell* éreznem és illő tisztelettel, de egyúttal teljes határozottsággal meg kellett állapítanom a szerző *elfogultságát* az erdőmérnöki karral szemben. És szinte fel kellett tennem a kérdést magamban: az elfogultságnak ekkora mértékével vajjon egyáltalában érdemes-e vitába szállnom?

Annak az erdőmérnöknek, aki a túltartott, odvas vén tölgyfákat ki akarta termelni, bizonyára megvolt erre a maga oka, nem firtatom. Az odvas fák fenntartása ellen éppen annyi érvet lehet felhozni, mint fenntartásuk mellett; ha a birtokos ragaszkodott fenntartásukhoz, ehhez természetesen elemi joga volt, akár saját kárára is. Ellensúlyozásul csupán azt hozom fel, hogy a Természetvédelmi Tanács ügyv. alelnöke, aki hosszú évek óta a természeti emlékek egész sorát kutatta fel és helyeztette védelem alá: véletlenül szintén *erdőmérnök*.

De legyünk rövidek: a kopár Karsztot erdőmérnökök erdősítették, éppen úgy, mint ahogyan ők kötötték meg a futóhomokot. A sziklaomlásoknak, hegyszakadásoknak gátat ugyancsak az erdősítő, kopárokat megkötő erdőmérnök emel; erdőmérnök folytat évek óta mind eredményesebb harcot az Alföld fátalanságával általában és a százezer kat. holdat kitevő szikesekkel különösen, mégpedig éppen a *Csekonics gróf* részéről annyira lenézett műszaki és vegyi eszközök segítségével; erdőmérnök fásítja a Balaton partját, a székesfőváros környékét, és szerte az országban sok tízezer holdon kopárrá vált, már fűvet se termő legelőket, de erdőmérnök ügyel arra is, hogy még saját erdejében se kövessen el túlhasználatot az erdőbirtokos és a letarolt erdejét záros határidőn belül újra erdősítse. A logarléceket valamennyi több-kevesebb jártassággal kezeli és a lombikban se lát vízpipát, de — csupán ezért — megtagadja tőlük *Csekonics gróf* az erdő iránti érzéket?

Nem találja kissé furcsának, mint az átlagon felüli látókörű művelt ember, hogy — bizonyára akaratán kívül — gúny tárgyává teszi a tudományos felkészültséget, amint az az erdővel függ össze?! Vagy még ott tart, ahol eleink száz évvel ezelőtt:

a fák maguktól is megnőnek?! Az az érzésem, hogy ha kevesebbet mondott volna *Csekonics gróf*, bizonyára többet mondott volna...

Végül nem tartom helytállónak azt az érvelést, hogy nem lévén szaktudástól feszélyezve, többet lát, hall és benyomásait könnyebben adhatja közre a bennfentesnél. Bocsánatot kérek: akkor minden szaktudás felesleges! Akkor én holnap nyugodtan ki fogok állni a nyilvánosság elé és meg fogom kritizálni — mondjuk — a rákkutatás újabb módszereit, tisztára azon az alapon, hogy nem feszélyez szaktudás, nem vagyok tehát elfogult és így többet látok, hallok, stb. Vajjon mit fognak ehhez szólni a szaktudás-feszélyezte orvosprofesszorok? Szerencsére azonban *Csekonics gróf* maga is ellentmond ennek az elméletnek, amikor azt írja: „Kezdetben — nem lévén erdész — tolmácsra volt szükségem, hogy megérthessem a fák panaszos nyelvét“. Maga is elismeri tehát, hogy a fák nyelvét bizony csak az erdész értette és érti, még akkor is, ha képzettsége véletlenül erdőmérnöki magaslaton áll. De értekezése figyelmes elolvasása után — bocsásson meg! — feltámad a gyanu, hogy a fák panaszainak a meghallgatása közben elkerülte figyelmét az erdő! Egyébként egyes dolgokat bizonyára nem, másokat pedig másként írt volna meg.

Mindettől eltekintve, semmi nehézséget sem látok abban, hogy — a megszüntetett erdőgazdasági szakiskolák mintájára, — olyan középfokú erdészeti oktatásról is gondoskodjunk, amely a *vadászati gazdaságot* szélesebb alapokon tárgyalná. Mert az erdőgazdasági szaktárgyakat behatóbban tanítani csak még magasabb tudományos fokon lehetne; szakoktatásunk ebben a tekintetben talán máris túlságosan messzire ment, és nem ártana, ha jobban hangsúlyozná a gyakorlat kívánalmait; a továbbképzés pedig a gyakorlat feladata. Ilyen középfokú képesítés csak hasznára válnék a magyar erdő- és vadgazdaságnak akkor, ha az iskolából kikerülő szakképzett erdész az erdőmérnöknek megfelelő *munkatársa*, nem pedig — sokszor helytelen értelmezés miatt — *verseny-társa* lenne. Mert az *irányítást* a vadászati gazdaság tekintetében sem adhatja ki kezéből az erdőmérnöki kar azon a területen, amely kezelése alá tartozik, ez annyira világos, hogy bővebben fejtegetnem nem is szükséges. Én *Csekonics gróffal* ellentétben állítom, hogy az „össztüzelő“, „vezértehényilkos“, vagy „jasszkibic“ erdőmérnök a *kivétel*, amely csak a szabályt erősíti. Az erdőmérnök, aki az Alma Materben komoly és alapos képzettséget sajátított el, akit alkalmaztatása vadászatgazdasági feladatok megoldása elé állított, van annyira tehetséges, lelkiismeretes és törekvő, hogy rövid idő alatt a gyakorlatban is elsajátítja mindazt, amire ezeknek a feladatoknak a maradéktalan megoldásához szüksége van, még akkor is, ha egyébként nincs benne vadászvér vagy hazulról hozott vadászati gyakorlati tudás.

4. Dr. Kiss Ferenc

erdőmérnök, ny. miniszteri tanácsos, Szeged.

Már 61 év óta foglalkozom az erdővel, a földet már gyermekkoromban megtanultam szeretni. A 61 évből 57 évet töltöttem el a Duna—Tisza közti homokterületek életének a tanulmányozásával, 37 évet erdősítésével, de még most is érdekel és szeretettel foglalkozom a homoki erdőkkel, az ott élő ősnövényekkel, rovarokkal madarakkal és állatokkal. Figyelem az erdőben a létért való csendes, de kérlelhetetlen küzdelmet.

Az Isten megengedte, hogy a magam ültetett erdők jórésznél kihasználását megérjem, s az elért eredmények alapján bírálhassam munkám hibáit és előnyeit. Ez az egy emberöltőn át szerzett élettapasztalat jogot ad ahhoz, hogy egyes adottságok meglátásához, értékeléséhez s az erdőgazdálkodás, a talajerőfenntartás előnyös és hátrányos tényeinek megvilágításához hozzászóljak.

A Duna—Tisza közti homokterületeken az erdő- és mezőgazdálkodásnak három makacs ellenséggel kell megküzdeni: a széllel, a szárazsággal és a vízzel. A homok tartamos használhatóságának három fontos tényezője van: az egyenes szint, a talajban lévő űs tápanyag és a talajvíz; ha ebből valamelyik hiányos, a homoki gazdálkodás folytonossága gátlásokba ütközik. A Duna—Tisza közti homokok egyenes szintje csak a területek mintegy 10—12%-án van meg, az ú. n. üledéktalajokon. Ezek a régmúltban ezer és ezer számban lévő tavacsák és mocsarak elhalt, igen dús növényzetéből, mószatokból, alsóbbrendű állatok testéből és a hullóporból képződött, húmuszban gazdag fekete és barna homokok. A homok legnagyobb részét a szelek sokszor rövid idő alatt alakítják ki kisebb-nagyobb buckákká és ennek megfelelő kivájással.

A szél azonban hosszabb időközökben végzetes károkat is okozott a talajvíz-apály időszakában, ezt írott okmányokkal tudjuk igazolni. Az 1792. és 1799. év közötti talajvíz-apály idején Kecskeméten a sívóhomok 20.000 kat. holdról 60.000-re szaporodott. Kistelek községet elárasztással fenyegette. Szegeden az 1863. évi december hó 13-án 24 óráig tartó „Luca-szél“ névvel jelzett orkán, 2600 k.hold új síványhomokot teremtett. Természetesen az útjában lévő jobb, egyenes homokréteget felszaggatta vagy elfödte. Az ennek a talajvíz-apálynak az idején működő óriási szél azért tett kevesebb kárt, mert a mozgóhomok területéből akkor már 6000 kh. erdősített volt, bár nagyobb hézagokkal tarkázottan.

Ezeket az adatokat annak a bizonyítására hozom fel, hogy a Duna—Tisza közti területeken lévő erdők főcélja nem a fakitermelés, hanem a talaj megvédése és a csapadékok arányos tárolása és levezetése; tehát ezeknek az erdőknek a telepítése, fenntartása magasabb célokat szolgál.

A fentiekre azért kellett rámutatnom, mert az őzeknek a Duna—Tisza közti káros elterjedését szeretném a köztudatba átvinni s ezzel a bajok megakadályozását lehetővé tenni.

Midőn az 1883:XX. t.-c.-et, a vadászati törvényt meghozták, a Duna—Tisza közti erdőkben az őz ismeretlen volt.

Csongrád vármegyében a *Pallavicini őrgrof*-féle algyői hitbizományi birtokon a pusztaszeri erdőbe az 1880. év első felében a jamnici erdőbirtokról szállítottak 18 drb őzet, ezeket először pár hétre az erdőben elkerített helyre bocsájtották ki. Az 1900-as évek elején az őzek már annyira elszaporodtak, hogy az akácok sarjakról való felújítását csak úgy lehetett biztosítani, ha a vágás-területeket sodronyhálóval és a kitermelt dorong- és hasábfának a vágás szélére való rakásával az őzektől teljesen elzárták. A 20—25 kh. akácvágásokban a tél folyamán 25—30 darabos csoportokban élvezték az őzek a vágásban ledöntött ákácfaák hüvelyes magját. 1918-ban az állományt 1800 darabra becsülték.

Nekem *Pallavicini Sándor őrgrof* az 1903. évben 1 drb bakot és két sutát ajándékozott, Szeged sz. kir. várostól bérelt vadászterületemre; ezeket egy szelidített házi sutával szaporítva bocsájtottuk ki az erdőbe. Az 1917. év tavaszán egy harctérről rövid szabadságra hazajött barátom két este és egy reggel kocsiról cserkészve 11 bakot lőtt. De már az alsóásotthalmi erdőben, hol az őzeket kibocsájtottuk az 1914. évi fenyőültetésbe, a fiatal fenyőcskék csúcsrügyeinek lerágásával annyi kárt tettek, hogy a hasonló talajon álló gondosan ültetett, de még őzektől mentes fenyőkhöz képest 45%-a pusztult el az ásothalmi fenyőknek. Az őzek 1939-ben a Szeged város tulajdonához tartozó mintegy 7500 kh. erdőben annyira elszaporodtak, hogy az állomány meghaladta a 600 darabot; volt olyan erdőrészlet, ahol 5 kh.-ra esett egy őz. Ezért a sikeres fenyőültetés lehetetlenné vált. Ugyanis az Alföldön semmi állati ellensége nincs az őznek, a nagyon hideg, havas telek (1940) csak igen ritkán, hosszú időközökben ismétlődnek, vadászó nincs, a tenyészévad hosszú, az őzek szaporodása olyan kedvező, hogy már veszélyezteti az erdők felújítását.

A fenyőültetések nem keríthetők be, mert a talaj lépteny nyomon változó tulajdonságaihoz alkalmazkodva kell kisebb és nagyobb, nem összefüggő területeket erdősíteni, tehát ezek megvédéséről lenne szó. És a kerítést legalább nyolc évig kell fenntartani.

A fekete- és erdeifenyő ültetését azonban itt a homokon nem nélkülözhetjük, mert a homok nagyobb részén az akác tápanyagok hiányában gazdaságosan nem tenyészthető. Mesterségesen az erdőtalajt javítani nem lehet, mert a homoki gazda mezőgazdasággal művelt földjét sem tudja kellően trágyázni, a legtöbb gazda a talajban lévő táperő-tőkét csökkenti minden évben.

Az előbb említett fenyők, mivel dús gyökérzetük folytán kellő szaktudással és gondos munkával az akácnak megfelelő talajon is megtelepíthetők, szépen fejlődnek. Ezt a fajt kell nagymértékben ültetni, mert a talaj beárnyékolásával és dús tűhullatásával 40 év alatt a talajt annyira megjavítja, hogy az akác részére I—II. osztályú jóságúvá válik, a fenyővel való ültetés előtti VI. oszt. talaj. Így természetes úton, költség nélkül, sőt haszonnal javítjuk meg a talajt, mert manapság még a kevésbé jóminőségű fenyő is háromszorosan felülmúlja az akácerdő jövedelmét.

A fekete- és erdeifenyőt a homoki erdőgazdálkodásban az alföldi erdők pusztulása nélkül nem mellőzhetjük. A fenyő gyantatermelés újabbi nagy fontossága miatt szintén nem hagyható figyelmen kívül.

A fentiek folytán véleményem szerint a Duna—Tisza közötti homoki vadászterületekre nézve ki kell a következőket kötni. *Az őzállomány csak olyan mértékben tenyészthető, hogy a vadászterületen lévő erdő minden 40 kh.-jára csak egy őz essék, tekintet nélkül a mezőgazdasági területre.*

Természetszerető, józan gondolkodású ember maradék nélkül elítéli a vad irtását, de épp így nem tartja megengedhetőnek a vad túlságos óvásával és a kedvező természeti adottságok segítségével a közlelmezési üzletté fejlesztett vadtenyésztést sem. Először, mert a csülkösvad túlságosan nagyban való tenyésztése a vadászat eszményi céljának: a trofeának a gyengülésére vezet, másrészt a korlátok nélkül szaporított vad az erdőben olyan károkat okoz, amelyek tekintettel az erdők mindinkább fokozódó szükségességére, nemzeti érdekből sem engedhetők meg. A vadállomány csak addig szaporítható, amíg az olyan erdei tápanyagokat fogyaszt, amely az erdőállomány fejlődését károsan nem befolyásolja.

5. Barsi Nándor

ny. püspökurad. erdőtanácsos, Hajós (Pest vm.).

A felvetett kérdéshalmaz olyan sokoldalú és terjedelmes, hogy alapos boncolgatása egy hozzászólás során nem is lehetséges. Ha mégis foglalkozni kívánok a tárggyal némely vonatkozásaiban, ezt elsősorban a felvetett gondolat erdészeti-vadászati, igen nagyfontosságú kihatásaira való tekintettel teszem.

Elsősorban meg kell állapítanom, hogy *Csekonics gróf* nagyon elfogultan ítéli meg a magyart, mint vadászt, a németekkel szemben.

Hogyan van az, hogy a német vadászok mégis seregestől jöttek hozzánk, ha jó bikát akartak löni, avagy pl. apróvadás vadász-eldorádóinkon kedvükre ki akarták magukat — a pénzükért — szórakozni? Ha a magyar gyűlöli a vadat, a német pedig tiszteli, szereti, miért nincsen fordítva a dolog a vadállománnyal?

A feleletet is megadom erre. A német erdő- és mezőgazda a vadat — bármennyire tiszteli és szereti — csak addig a mértékgig engedte szaporodni, ameddig gondosan ápolt és kezelt erdő- és mezőgazdasági területein nem okozott nagyobb károkat.* Nálunk ellenben, sajnos, a helyzet trianoni megcsonkítottságunk ideje alatt — különösen a szarvassal kapcsolatosan — rosszabbodott.

Birtokosaink hatalmas értékeket dobtak oda áldozatul és dobnak oda még manapság is a helytelenül értelmezett és túlzottan egyirányú vadtenyésztésnek. A nálunk is vadászó német urak jól látták a helyrehozhatatlan erdőpusztításokat, amit a csülkösvad okozott, de arra egy pillanatig sem gondoltak, hogy ebben bennünket utánozzanak. Szívesen fizették meg a nagy lelövési díjakat, mert ők még mindig olcsóbban jutottak így egy-egy trófeához, mintha saját erdeiket kellett volna feláldozni.

Azt írja a szerző, hogy a német ember lelkesen, a magyar becsmérőleg nyilatkozik a bőgő szarvasról. Talán kicsit túlzás ez az általánosítás. Én idős ember vagyok, de még soha, semmiféle vonatkozásban nem hallottam hasonló tartalmú kifakadást („pofonlőni“) magyar vadász részéről. Aki ilyesmire vetemedik, az nem vadász! Mint ahogy a közönséges német földműves, akinek a terményeit a szarvas dézsmálja, aligha tesz lelkesült és áhítatos kijelentéseket az erdők királyáról. Aki így beszél, az már művelt vadász. A művelt magyar vadász is van olyan lelkesedő, mint a német, ha más költői lendülettel fejezi is ki magát.

Vadpusztításról sem lehet általánosságban beszélni. De beszélhetnénk olyan arányú elszaporításáról a csülkös-vadnak, amely a hajdan gyönyörűséges magyar erdőket már kipusztulással fenyegeti. A szarvasállomány pedig sokhelyt az értéktelenségig elsatnyult.

Ha a magyar mezőgazda (legyen bár véletlenül német szár-mazású) sok esetben gyűlöli a szarvast, mert elpusztítja minden fáradságának a gyümölcsét, azon nem lehet csodálkozni. Ez a gyűlölete nem oszlik el akkor sem, ha kárát a vadászterület tulajdonosa megféri, mert neki nem annyira a pénzre, mint inkább a terményre van szüksége. Higyje el *Csekonics gróf*, hogy szívesebben mond le minden mezőgazda a kártérítési összegről, csak ne legyen kára.

Azt állítja *Csekonics gróf*, hogy a nagyvadász területek tulajdonosai rendszerint túlfizetik a vadkárokat. És ennek ellenére pe-

* Ennek az ellenkezőjére is sok példa van! (Szerk.)

relnek a károsultak. Alig hihető, hogy valaki belemenjen a bizonytalan kimenetelű perbe, ha valóban elszenvedett kárát megtérítették. Azt is csak úgy általánosságban mondja Csekonics gróf, hogy a nagyvadas területek tulajdonosainak a megbízottai kellő tudás és tapasztalat nélkül ötletszerűen becsülik fel a kárt, és nem tudják megbízóik érdekeit megvédeni. Kissé érthetetlen a dolog. Ugyanis a vadkár évről-évre ismétlődik, tehát bőséges alkalom adódik a becslőknek gyakorlat szerzésére. Ha tehát még s túlfizettik megbízóikkal a károkat, miért perel a károsult? Talán fordítva áll a dolog? A becslők igenis nagyon sokszor túlzottan képviselik megbízóik érdekeit és bizony szűkmarkúan ajánlják meg a kárösszeget. Ezzel a károsult fél nem éri be, és ott a per.

Nincsen olyan vadkár-felvételi irodája a világnak, amelyiknek döntésébe a károsult gazda belenyugodnék, ha a döntés nem biztosítja az okozott károsítás ellenértékét.

Más a jégkár és egészen más természetű a vadkár. A legtanultabb jégkárbecslő sem lehetne tanítómester a vadak okozta károk becslésében. Ezt a becslést legjobban megtanulja a gazda saját bőrén az évről-évre ismétlődő esetekből.

Itt egyedüli és kizárólagos orvosság a valóban elszenvedett kárt kielégítő térítés. Arról álmodozni sem lehet, hogy a károsult és a nagyvadas területek tulajdonosai között valaha is bármiféle állandó jellegű egyezség jöhessen létre.

Ennek a kárbecslés-kérdésnek az éle kifejezetten az erdőtisztítási kar tagjai ellen irányul, akikben Csekonics gróf szerint nincsen meg a kellő képesség a kárösszeg helyes megállapításához. Lehetséges, hogy van olyan erdőtiszt, aki ilyesmihez nem ért. Ezen a dolgon véleményünk szerint vagy úgy kell segíteni, hogy más szakértőt (alaposabb tudásút) küld ki a tulajdonos, vagy úgy, hogy kiképeztetni erdőtisztjét megfelelő módon.

Ami az apróvad-károkat illeti, azok bizony vannak! Mégpedig legkártékonyabb „a jámbor tapsifüles“. Lerágja a fiatal akácültetéseket, lerágja a gyümölcsfák kérgét, még akkor is, ha a leggondosabban védekezett a gazda. (T. i. magas hó esetén az alacsony törzszű gyümölcsfáknak az ágait rágja le, hát hogyan lehetne azokat is megvédeni nagyterületű gyümölcsösökben?) De bizony megeszí „a gyáva nyúl“ tavasszal a zsenge babhajtásokat is, elpusztítva ezzel egy-egy gazda egész évi babtermését. A fácán is szépen megdézsmálja a kukorica-ültetéseket, kiszedi az elültetett magot és ősszel is kárt okoz a kukoricásokban. Kissé merész álom tehát, hogy eljöhét az idő, amikor a falusi nép az apróvadat — Isten teremtvényét — úgy szereti majd, mint a háziállatait. Ez utópia; itt a nevelés nem segíthet.

Hogy a szarvas erdészeti szempontból is káros, vita tárgya sem lehet manapság, erről a kérdéstről tájékozottnak kell lennie

erdővel borított vidékeink minden egyes lakójának, a legegyszerűbb favágó munkástól a legképzettebb művelt emberig. Nem vitatható, hogy a csülkös vadban bővelkedő erdős vidékeken egyes — igen értékes — nemes fafajok megtelepítése, fenntartása sok esetben teljességgel lehetetlen, avagy csak óriási áldozatok árán.

Más kérdés azonban az, hogy ki kellene-e irtani e miatt a csülkös vadat, avagy elegendő a megfelelő alacsony létszámon való tartása.

Bizony, nagyon-nagyon sokszor a csülkös vad rovására irandó, hogy a Bakonyban, Mátrában, Vértesben, a dunai árterületi erdőkben lassan kivesznek a legértékesebb fafajok. De, hogy ez „kizárólag az emberi kéz kapzsiságának“ a műve lenne, azt ilyen határozot formában már nem merném állítani; bár sok esetben a kettő együttesen tette tönkre a legértékesebb állományokat.

Nem olyan egyszerű dolgok ezek, hogy csak úgy futtában ítéletet mondhatnánk róluk. Annak a férfinak, aki igazságos és helytálló ítéleteket akar mondani, kiváló erdő- és mezőgazdának és jó vadásznak is kell lennie. Ezekben a kérdésekben csak tolmács nélkül lehet és szabad tárgyalni.

A Csekonics gróf említette esetek hitelét távolról sem akarom kétségbevonni. De néhány példa mégsem bizonyíthatja, hogy a magyar földműves általánosságban utálja a szarvast, hogy a 20—30 évig szolgáló vadőrnek sincs megfelelő szakértelme, meg hogy fiatal erdőmérnökeink — a kiképzés hiányossága folytán — nem úgy viselkednek, mint azt hivatásukhoz illően joggal elvárhatnók.

Hogy egy-egy fiatal erdőmérnöknek pályája kezdetéig nem volt annyi alkalmá magát olyan vadászra képezni, min pl. egy erdőbirtokos családból származó és gyermekkorától kezdve vadászati lehetőségek között felnevelődött tapasztalt vadásznak, azon csodálkozni nemigen lehet. Annyit azonban természetesen elvárhatunk összes okleveles fiatal erdőmérnökeinktől, hogy adott esetekben megfelelően viselkedjenek, és ne igyekezzenek „kibicelni“ soha sehol egyetlen vadásznak sem a hajtóvadászaton.

A felhozott esetek azonban csak olyanok, mint a nemes rózsatőn a vadhajtások. Le kell őket nyesegetni. Meggyőződésem, hogy néhány évi megfelelő gyakorlati szolgálat után e fiatalok is egészen jó vadászok és tisztességtudó kísérők lesznek majd.

Ne féltse Csekonics gróf a magyar erdőt és a magyar vadászatot a mai erdőmérnökképzéstől. A Műegyetemi erdőmérnöki osztályán oklevelet szerzett erdőmérnökökből a legjobb erdőgazdák és a legjobb műszaki erdőtisztek válhatnak. Alapképesítésük megvan mind a két ágazathoz. A kettő annyira szorosan kapcsolódik egymáshoz, hogy különválasztani szinte nem is lehetne, de nem is lenne hasznothajtó. Gyakorlat teszi a mestert. Régi igazság, de ma

is érvényes. Jó erdőgazdát, jó vadászt nem az iskola nevel, hanem a gyakorlat. Hiszen főuraink sem iskolában tanulták a vadászatot, mégis nagyon jó vadászoknak tartják magukat. Csak az a fontos, hogy vezetőállásokba csak gyakorlatot szerzett erdőgazda és — ott, ahol erre szükség van — jó vadászember is kerüljön.

Csekonics gróf szerint az alerdész-iskolák jó vadászati kiképzést adnak. Hát kik ott a tanárok? Erdőmérnökök. Hol szerezték ezek a tanításhoz szükséges tudást, tapasztalatokat? A műegyetemen részben és az életben, a gyakorlati szolgálat alatt.

Ha ezek a tanár-erdőmérnökök meg tudták Csekonics gróf szerint is alapos felkészültségüket szerezni, megszerezheti valamennyi erdőmérnök, csak alkalmat kell neki erre adni.

Aki erdőmérnöki pályára készül és magyar is, abban többé-kevésbé már benne kell élnie az erdő, a természet, a vad iránti szeretetnek, azaz érzékének kell lennie a természet adottságai iránt. Ha valaki jó mérnök, az még nem zárja ki, hogy egyben nagyon jó erdőgazda is legyen. Ha körülnézünk a magyar erdőmérnöki karban (de tárgyilagossá szemüveggel!), erre hál' Istennek nagyon szép példákat találhatunk.

Nem okolja meg tehát semmitem a mai erdőmérnökképzés rendszerének a megváltoztatását.

Legfeljebb arról lehetne szó, hogy igen tisztelt vadász-professzoraink a jövőben nagyobb súlyt vessenek az erdőmérnök-hallgató ifjúság vadászkerölcsi kiképzésére.

A vadászat mesterség. Elismerem. De azt már nem ismerhetem el, hogy felnőtt korban bármilyen mesterséget meg ne lehetne tanulni. Példa erre a sok-sok ezer, orosz hadifogságban volt magyar tiszt, akik hetek, hónapok alatt a legkülönbélebb mesterségeket sajátították el olyan tökélyvel, amelyet a 2-3 inasévet eltöltött segédek sem igen tudnak felmutatni. A Flóbert-puska, az ürgeöntés még senkit sem képesít vadásszá. Igen sok, nagyon derék, jó vadásza van magyar hazánknak, akik a vadászatot felnőtt korukban kezdték gyakorolni és lehetnek olyanok is számosan, akik „kocavadászok“ maradtak annak elenére, hogy a gyermekkortól kezdve vállukon volt a Flóbert, a vadászfegyver.

A vadörképzéssel kapcsolatban Csekonics gróf feltűnően ellentmond önmagának. Először kifogásolja a Gödöllőn tartott vadőri vizsgák előtti 3 gyakorlati évet, azért mert a jelölt „az értékes vad bőrén“ gyakorlatozik. A továbbiakban viszont 2—3 esztendő inasság eltöltését javasolja a vadőri 1 éves iskolába való felvétel előtt. Inas év ez is, az is. Legfeljebb csak az 1 hetes és az 1 éves tanfolyam között lehet és van különbség. Rendszeresen kezelt erdőgazdaságban a vadörzést, a gondozást is a kezdő erdőőröknek, alerdészeknek kell ellátni. El is tudják látni igen jól, ha erre ott

őket ránevelik. Egyéb helyeken a jól képzett vadőr nagyon megszívlelendő megoldást jelentene, az természetes.

A vadászat nemzetgazdasági vonatkozásairól előadottak tekintetében nem értek teljesen egyet Csekonics gróffal. Talán kissé merész állítás, hogy a vadászat bevételei a hazai juhtenyésztéseit is meghaladják. Tagadhatatlan, sok mindenféle vonatkozásban hajt jövedelmet a vadászat egyeseknek, adó alakjában az államnak. De ezzel a jövedelemmel együtt feltétlenül a mérleg serpenyőjébe kell dobni azt a hatalmas összegre rugó károsítást, amit a vad mező- és erdőgazdaságnak okoz. Különösen áll ez olyan vadás (főként nagyvadás) területekre, ahol a vadat tenyésztik. (Szakszerűen, avagy kellő szakszerűség nélkül, de tenyésztik!)

Ezzel szemben a hazai juhtenyésztésnek csak haszna van, ez bővebb magyarázatra nem szorul.

Ahhoz azután aligha férhet kétség, hogy a vad a mező- és erdőgazdaság keretei között csak addig a mértékig tenyészthető, tűrhető meg, amíg jelenlétével a két gazdasági ágazat jövedelmezőségét kockázatosná nem teszi.

Megfelelő korlátok közé szorítva a nagyobb szaktudás, a hozzáértés kétségtelenül itt is többet és legfőként jobbat eredményezhet.

Az is bizonyos, hogy a vadat és a vadászatot, amíg emberek élnek a földön, fenn kell és fenn fogják tartani. Ha pedig így áll a dolog, ahhoz sem fér kétség, hogy a vad okszerű tenyésztését a legmegfelelőbb kezekbe fektessük le, és a vadászat gyakorlását (különös tekintettel a vadászfegyverek életkioltására nagyon is alkalmas voltára) vadászvizsga letételéhez kellene kötni.

A vadászat nemzetnevelő, fegyelmező, legfőként önfegyelmező hatása közismert, de a természetszeretet is és a szépért való rajongás is tagadhatatlanul együttjár a vadászat nemes értelemben vett gyakorlásával; ezért kétségtelenül megérdemli, hogy azzal sokkal behatóbban foglalkozzunk és foglalkozzanak illetékeseink is mint az eddig történt.

Az erdőmérnöki szakoktatás olyan szilárd alapokon állott eddig és áll most is, hogy ahhoz nyúlnunk semmiféleképpen nem lenne megokolt.

Egyedül a vadőr-képzés fejlesztése tekintetében értek egyet Csekonics gróffal, akinek a felvetett sok szép gondolatáért mind az erdőmérnök- és erdészársadalom, mind a jó vadászok összessége is, bizonyára a legteljesebb elismerését, háliját tolmácsolja.

6. Barthos Gyula

égi főerdőmester, Nagykanizsa.

Gróf Csekonics Endre röpiratához sokan fognak majd hozzászólni az illetékesek közül is. Aligha tévedek azonban, ha a saját szakunk ügyeiben *mindnyájunkat* illetékeseknek tartom. Egymás között őszintén mondhatjuk el véleményünket Csekonics gróf röpiratáról is.

Mindenesetre volna elég mondanivalónk. Most azonban külön emelek ki egy kétségtelenül alapvető kérdést a sok közül, amely szervezen összefügg vadászati kultúránkkal, sőt vonatkozásban áll a felvetett szakoktatási kérdésekkel is.

A szarvas és utána a többi hazai nagyvad a legértékesebb és legrágább vadunk. Tenyésztésüktől nem választható el a vadkár megtérítésének a kötelezettsége, talán a legnehezebb kérdés, amely a legtöbb gondot okozza az erdésznek és vadásznak egyaránt.

Évek óta fekszik asztalomon az 1937. év nov. 2—21. napjain tartott berlini nemzetközi vadászati kiállításra készült „Amtlicher Führer und Katalog“ c., gondosan összeállított vaskos könyv. Megjelöltem benne a 206. oldalon a „Statistik“ c. fejezetet, mint a könyv egyik legérdekesebb tárgykörét. Eddig abban a hitben voltam, hogy valamelyik szaklapunkban bővebb ismertetést fogok egyszer hozzászólás alakjában olvashatni erről a tárgyról, vagy más hasonló vadászati statisztikai kérdésről. Háború van azonban és egészen más kérdések kötnek le bennünket, mindnyájunkat!

Az említett fejezetben Bieger erdőmester közli a Német Birodalom (Ausztria stb. nélkül) területén az 1934—35. és 1936—37. évek során — tehát a most folyó háború előtt — terítékre került vad mennyiségét.

Az adatok reám döbbenetes erővel hatnak! Ezen a helyen a nagyvad 4 fajáról közölt adatokra szorítkozom.

Terítékre került átlagosan évenként

szarvas: 49.000 darab (Csonka-Magyarország területén az 1935/1936. évben: 6085 darab),

dámvad: 11.500 darab,

vadsertés: 42.000 darab,

őz: 560.000 darab (Csonka-Magyarország területén az 1935/1936. évben: 12.146 darab).

Meglepően nagy számok! Önkéntelenül is rögtön arra gondolunk, hogyan tud egy kultúrország — két világháború között! — károkat is okozó olyan nagyvad-állományt eltartani, amelynek évi lelövési eredménye ilyen óriási számokban fejeződik ki?

Meg kell vallanom, hogy mikor ezeket a számokat olvastam, éppen úgy nem tudtam magamat kivonni egy szorongó érzés

alól, mint amikor az „Erdészeti Lapok“ 1937. évi IX. füzetében az „Irodalom“ rovatban a következőket olvastam: „Az 1934. őszi évszakban az erdőtüzek Németországban 100 millió közvetlen kárt okoztak; a statisztika adatai szerint az esetek 80%-ában az erdőt látogató közönség gondatlansága okozta a tüzet“. Szükségét is éreztem annak, hogy megkérdezzem az E. L. szerkesztőjét, nem történt-e elírás vagy sajtóhiba? A válasz az volt, hogy nincs tévedés a közleményben.

Távol áll tőlem, hogy a vadászatra vonatkozó statisztikai számadatok pontosságában kételkedjem, de még inkább csodálkozom a lelővési eredmény nagysága felett. Igen feltűnő jelenség ugyanis, hogy egy olyan ország, ahol csak a kirándulók gondatlan tüzekkel 100 millió márka (1934. évi értékben!) kárt okozhatnak! megengedheti magának azt a fényűzést is, hogy erdeiben szarvasból, dámvadból, vadsertésből és őzből több mint 2 millió darab nagyvad zavartalanul tenyészhessék. (Bieger felsorol még 2.8 millió darab mezei-nyulat, 1,337.030 darab üregi-nyulat, 880.000 darab fácánt, 2.9 millió darab foglyót, 300.000 darab vadrecét, 4000 darab nyirfajdot stb.)

Ezek előrebocsátása és ismertetése után már most pontos kiegészítő statisztikára (művelési ágak megoszlása, részletes erdészeti adatok) volna szükségünk, hogy megtudhassuk, hány hektár erdő esik egy-egy nagyvadra, — elsősorban szarvasra —, mennyi a nyílt és a körülrzárt erdőterület, milyen mértékűek és természetűek a mező- és erdőgazdaságban jelentkező károk, milyen módokkal előzik meg és csökkentik azokat, milyen módokkal védekeznek a vadkárok ellen és általában hogyan iparkodnak és milyen eredménnyel tudják a vadkár-kérdést — számtalan vonatkozásában — összhangba hozni a birodalom egyéb gazdasági érdekeivel? (Még hozzá szociális országban!) Az nem lehet vitás, hogy ahol négy nagyvadfaj évi átlagos terítéke kb. 660.000 darab, ott magas vadász kultúra, egyúttal azonban figyelmen kívül nem hagyható vadkár-kérdés is van!

Az 1937. év nyarán éppen csak végigutaztam Németország területén, a gyorsvonat ablakából látottak alapján azonban vadgazdálkodási tájékozódást természetesen nem szerezhettem. Sajnálatomra a berlini kiállítást sem kereshettem fel, elmondhatom tehát, hogy németországi vonatkozásban legkevésbé vagyok tájékozott. Hisz éppen ezért volnék kíváncsi részletesebb hozzászólásokra. Az 1913. évben az Orsz. Erdészeti Egyesület rendezte tanulmányutunk nem vitt el bennünket német földre, csak Csehországig vezetett. Jól emlékezem vissza gróf Czernin Jenőnek, a neuhausi hitbizomány urának a kijelentésére, amikor kastélyának agancsait nekünk, erdészeknek bemutatta. A magyar szem előtt igen gyenge szarvasagancsok igazolták, hogy a neuhausi nagy uradalom erdei-

ben valamikor szarvas is tenyésztett, 1913-ban azonban már egyetlen példány sem volt ott található. A gróf maga mondotta: nagyvadból a magas gazdasági kultúra — különösen ipari vidéken — már egy darabot sem bír el!

Márpedig Németország legnagyobb része is efféle igen kulturált iparvidék!

Tudjuk, hogy a német erdőkultúra magas szinten áll és a Harmadik Birodalom rendkívül takarékoskodik erdeinek a fatökéjévé. Ha vigyáz a fájára, ennek fejlődésére és jövőjére is, szükségszerűleg számba kell vennie az erdőben tenyésző vadat is. Ha igaz az egyik feltétel, úgy igaz a következtetés is.

Szíves felvilágosítást kérnék tehát a fölvetett kérdésről, azoktól, akik személyesen is ismerik a németországi helyzetet és az említett statisztikai adatokat. Az összehasonlítás a mi viszonyainkkal rendkívül érdekes és hasznos lenne. Az adatok egybevetésekor, ha nem tévedek, egy darab németországi nagyvadat egy darab magyarországi nagyvaddal szemben körülbelül 35%-kal kevesebb súlyú egységnek lehet számításba venni, tehát az arány pl. a szarvas esetében: $49000 \times 0.65 = 31850$ darab magyar szarvassal vehető egyenlőnek. A testsúly u. i. a táplálkozás mértékének a függvénye.

A termézetes legelő, táplálék, a művelési ágak eloszlása, az erdők faállományainak eredete, fafaj-eloszlása, korosztályai, területi összefüggése, a felújítás módjai, a makktermés, a vadföldek, mesterséges vadtakarmányok, a vadállomány létszáma, a lelövés időszaka stb. és egyéb tényezők alapján lehet csak megfelelően mérlegelni a vadkárosítást a mező- és erdőgazdaságban egyaránt.

Bizonyára sokan kíváncsiak rá, hogy miért éppen a vadkárkérdést emelem ki *Csekonics gróf* tanulmányából?

Szakembereknek könnyű lesz felelettel szolgálnom. Maradjunk egyelőre a szarvasnál. Erre szeret *Csekonics gróf* is hivatkozni. Aligha tévedek, amikor azt mondom, hogy igen kevés azoknak az erdőbirtokoknak, uradalmaknak, erdőségeknek, mint vadász-egységeknek a száma, amelyekben előre kidolgozzák és megállapítják a szarvasvadászatnak, mint vadgazdálkodási üzemenek a tervezetét.

A legtöbb erdőbirtokos még nem hozta nyugvópontra több évre, sőt évtizedre ezt az alapvető kérdést. Egyszer sok szarvas kell és fontosabb a szám, mint a minőség, máskor legfőbb cél ugyan a minőség, kívánatos azonban lehetőleg ugyanekkor a másik is, de nagyobb vadkárterhek nélkül, sőt lehet olyan eset is bizonyos területeken, amikor a birtokos kész számolni akár a szarvas teljes eltűnésével, mivel a szarvasvadászat fenntartása igen drága mulatság. Abban is változatosak a kívánságok, hogy elsősorban a tulaj-

donos számára legyen-e versenyképes szarvasbika, vagy kerüljön abból a vendégek számára is, jusson esetleg a minél búsásabb díjat fizető bérlőnek is. Egyszer van, sőt sok a selejt, máskor nincs, hol túlságosan sok a tehén, hol kevésnek látszik a bögéskor összeverődött vagy inséges télen jelentkező bikákhoz képest. Egyszer keríteni kellene a rossz szomszédok miatt és vérfelfrissítésről is gondoskodni, máskor meg erősen apasztani az állományt egy felvetett számösszeg keretében. A költséges védőterületek kibérlése hol parancs, hol csupán függő kérdés marad, mivel a birtokos is kész egyszer minden áldozatra, máskor pedig elzárkózik — hosszabb-rövidebb időre — a költségek viselésétől. Vonatkozik mindez állami, városi, különösen egyházi, de főúri területekre is.

Amíg az erdőgazdasági üzemtervhez hasonlóan nem állítunk fel vadgazdasági — elsősorban szarvasra vonatkozó — üzemterveket is (10 évenkénti átvizsgálással), addig éppen az erdőmérnök kerül ebben a kérdésben a legbizonytalanabb helyzetbe. Egyszerűen nem tudhatja, mikor cselekszik megelégedésre, mit is tegyen a változóan felvetett igények és rendelkezések szövevényében, egyszer a tűzbe is kell mennie a szarvasért és a vadért, máskor arra kap parancsot — rendesen elkésetten —, hogy lőjjön vagy lövessen bele az egyelőre nem rokonszenves vagy hibásan megbecsült vadállományba.

Nem csodálkozhatik Csekonics gróf, ha azután akadnak kezelő erdőtisztek, nemcsak a részéről említett „kiskorúak“ és „sárgacsőrűek“, hanem mások között is, akik felelőségük alapján a „bizonytalan sorsú“ szarvassal szemben hibájukon kívül sem tanusíthatják szakszerű kívánatos módon a szarvas iránt azt a szeretetet és különleges megbecsülést — bármennyire is hivatásukhoz tartozik —, amely az erdők királyi vadját valóban megilletné.

A szarvasról, az erdők nagy vadjáról — és hasonlóan az egyéb erdei vadról is — rendszeres vadgazdálkodási üzemtervet pedig csupán az erdőmérnök készíthet és annak előírását csak ő tartathatja be, mivel a gazdasági és vadászati érdekek összehangolása és egyensúlyban tartása állandó és meg nem szakítható felelősséggel csakis az ő feladata lehet.

7. Mikósdy András

székesfővárosi erdőmérnök, Budapest.

Nem hinném, hogy kartársaim egyike is rámutatott volna azokra az okokra, amelyek *Csekonics grófot* röpirata megírására ösztönözték.

Kezdem a régmúlt igazi béke évekkkel. Akkoriban az erdőmérnöki pályára főként az erdészcsaládok gyermekei törekedtek. Az erdészeti főiskolára beiratkozott hallgatóknak csak egészen kis százaléka volt városi származású, ezeket azonban erre a pályára éppen a természet iránti szeretetük, rajongásuk vitte. Ez a hallgatóság természetesen már a szülői szárnyak alatt, egészen serdülő ifjú korában, megtanulta a természetet, az erdőt, annak összes tartozékaival együtt szeretni. Ugyanitt tanulta meg — előbb mint hajtó — a vadászat mesterségét is. Felkerülve az egyetemre (akkoriban főiskolára), az a szakoktatás, amelyben ott részesült, teljesen elegendő volt számára ahhoz, hogy az életben, idősebb és jó vadgazda főnök vezetése alatt kiváló erdészeti és vadászati szakember váljék belőle.

Jött azonban az első világháború és az azt követő szomorú korszak! Tudjuk, a háború alatt a szakképzés mind erdészeti, mind vadászati szempontból sok tekintetben hiányos volt. A hallgatók nagy része a tűzvonalból jött vissza a főiskolára, mégpedig csak néhány hetes tanfolyamra, amelyen egy teljes félév tananyagát sűrítve adták elő. Mondanom sem kell, hogy a gyakorlati részre idő nem jutott, a háború végén a már korábban beiratkozott hallgatók az eredeti 4 év helyett 2 év alatt végeztek el a főiskolát s kaptak oklevelet.

Ezek a tanfolyamot végzett erdőmérnökök a kommunizmus idejében helyezkedtek el. Vadászati szaktudásuk — azok kivételével, akik ezt hazuról hozták magukkal — majdnem a nullával volt egyenlő. Hiszen a két éves tanulmányi idő gerincének mégis csak az erdőmérnöki tudománynak és nem a vadgazdaságnak kellett lenni. A kommün alatt ezek az erdőmérnökök nem fejlődhettek úgy, mint a régi időkben, jó vezető mellett. Hiányos szaktudásukat sem pótolhatták, mert a tanultaknak is csak az ellenkezőjét látták. Mindenki mindenhol irtotta a vadállományt. A kommün után következő években pedig a vadgazdaság nem sok gondot okozott, viszont gyakorlati tapasztalatok gyűjtésére sem adódott alkalom.

Ezek az erdőmérnökök lesznek lassan-lassan a vezetők, sok helyen pedig már ma is azok!

Az erdészeti szakoktatás vadászattani része teljesen az előbb említettek szerint épült fel. Ha a hallgatók hazuról a vadászat és a vadgazdaság alapfogalmait elsajátítva jöttek az egyetemre,

akkor az tökéletesen elegendő is volt. A vadászattant a harmadik évtől kezdve hallgatták, de az első- és másodéveseknek is kötelező volt a harmadéves hallgatók vadászattani gyakorlatain részt venni. Tehát ezek is, mire harmadévesek lettek, a vadászatok rendezését, a különböző vadászati módokat meg is tanulták. Mint harmadévesek kerülhettek abba a helyzetbe, hogy a vadászati gyakorlatokon már fegyverrel vehettek részt, természetesen csak a mellékállásokon felállítva. Mint negyedévesek kerültek a fő „stand“-okra. Ezekben az években elsajátíthatták a mezei- és vízivadászat különböző módozatait, a főiskola tanulmányi erdejében pedig az erdei vadászatot. A második évben már hallgattak heti három órán állattani előadást 2 gyakorlati órával, s a harmadik év második felében pedig heti egy óra vadászati előadást 2 gyakorlati órával. A két gyakorlati óra azonban a valóságban az egész szombati napot jelentette.

Mégyszor hangsúlyozom: kellő alappal ez elég is volt, de...

Tudjuk, a trianoni időkben az erdőtisztai elhelyezkedés szinte lehetetlen volt. Oklevéllel a zsebükben évekig más elfoglaltsággal kellett az erdőmérnököknek létfenntartásukat biztosítani, amíg nagynehezen mint „alföldfásítók“ el tudtak helyezkedni az állami szolgálatban 100—120 pengő havi fizetéssel, 8—10 éven át minden előmenetel nélkül. Magánuradalmakban pedig szinte lehetetlen volt az elhelyezkedés.

Senki sem csodálkozhatik tehát azon, hogy:

1. a lehetetlen elhelyezkedési viszonyok és az éhbérfizetés miatt a régi erdészcsaládok nem engedték gyermekeiket az erdőmérnöki pályára;

2. az egyetem Sopronba kerülve, a helybeli városi ifjúság kihasználta a legolcsóbb diplomaszerzési lehetőséget és örömmel kapott az alkalmon, hogy a numerus clausus éveiben a szülővárosában székelő egyetemre felvették. Mindegy volt, hogy ez az egyetem erdőmérnöki, bánya- vagy kohómérnöki oklevelet nyújt, mert csak az volt a fontos, hogy az érettségit tett ifjut azonnal felvették, nem vesztett éveket, és a lehető legolcsóbban, szülői házból folytathatta tanulmányait. Ezek pedig azt idézték elő, hogy:

ad 1. a vadászat alapelemeivel már ismerős ifjúság elmaradt az egyetemről, tehát az erre alapozott vadászati szakoktatás is természetesen elégtelenné vált;

ad 2. az egyetemre az a városi ifjúság került közvetlenül a gimnázium padjából, amelynek nemhogy vadászati ismeretei lettek volna, hanem a vadászatról úgyszólván még csak nem is hallott, talán nyulat is csupán a kereskedőnél látott lőtt állapotban. Hogy az ilyen hallgatók részére a fentebb vázolt vadászattani

előadások és gyakorlatok száma elégtelen volt, nem szorult bővebb magyarázatra. A nagyobbik baj azonban az volt, hogy a vadászattani előadások — a gyakorlatokról nem is beszélve — a városi ifjúságot nem érdekelték. Ez érthető is, hiszen a sűrített vadászati előadásokat ők nem is érthették. Mindezt súlyosbította az a körülmény, hogy a gyakorlatokon való megjelenést kellő szigorral nem ellenőrizték. Így bizony ezek a hallgatók évenként alig egy-két gyakorlaton vettek részt, de akkor sem érdeklődésből voltak jelen, hanem csupán azért, hogy félévüket el ne veszítsék. A vadászattan számukra elvont fogalom volt, ezt bizonyítja az is, hogy a vizsgára könyvből kellett készülniök s bizony mindegyikük jobban félt a vadászattan vizsgától, mint akár a legnehezebb mérnöki tantárgytól.

Roth professzorunkat csupán egy dologban lehet hibáztatni: külömbiséget tett „nemvadász“ és „vadász“ hallgatók között. Amíg az utóbbiakat teljes alaposággal és szigorúsággal vizsgáztatta és a legritkább esetben adott „jó“ osztályzatnál jobbat, addig a nemvadász hallgatókat a lehető legnagyobb elnézéssel kezelte és fehér hollószámba ment egy-egy buktatás.

A végzett erdőmérnökök kezdetben Csonkamagyarországon alig tudtak elhelyezkedni. Ha ez egyiknek-másiknak mégis sikerült olyan magánuradalmakban, ahol a vadászattal is kellett foglalkozniok, és keserves kínok között igyekeztek pótolni hiányos tudásukat, de erre csak azoknak volt lehetőségük, akik belátó és nagy szaktudású főnök alá kerültek. Ahol azonban magukra maradtak, onnan hamarosan távoztak is. Elhelyezkedtek a tűzifaszállítási igazolványt kiállító hivatalban, az alföldfásítási keretben, vagy malomellenőrök stb. lettek, és 6—10 éven keresztül újra nem hallottak semmit a vadgazdaságról.

És akkor a jó Isten kegyelméből megjött a visszacsatolás!

Egyszerre kevés lett az erdőmérnök! Az állam előszedte a fent jelzett helyeken szükségéből elhelyezett, vagy elhelyezkedett erdőmérnököket, és legtöbbje azonnal erdőgondnokságot kapott, önálló vezető lett a Felvidéken vagy Erdélyben. A 6—10 évi szükség-állásban még az erdészeti — mondjuk, jól megtanult — tantárgyakból a főiskolán szerzett erdészeti tudásukat is elfeledték, ezért éppen elég nehézséggel kellett megküzdeniök ezeknek a felfrissítésével, a vadászat és a vadgazdaságtan terén szerzett gyér ismereteiket miként és mikor is gyarapíthatták volna? Ezúttal még a támasz, a szakértő főnök is hiányzott, aki értékes tanácsokkal, útbaigazításokkal megkönnyíthette volna helyzetüket. Maradt tehát az egyetlen lehetőség, a szakkönyv. De kérдем, kinek van ehhez lelkiereje a mai körülmények között? Kap egy gondnokságot, amelynek a területéről, erdészeti vonatkozásairól alig áll adat a rendelkezésére. A csehek és a románok az erdőket

legnagyobbrészt rendszertelenül kezelték, tehát a magyar erdőmérnöknek mindent át kell alakítania, üzemterveket kell készítenie, területeket felmérnie. A folyton növekvő tűzifahiány miatt állandóan nöगतják többtermelésre, rendkívüli vágásokat rónak ki rá. Kezdetben mindezek elvégzéséhez 20—30.000 kat. holdnyi erdőterületre legfeljebb 2—3 szakaltisztet kaphatott, mert azokban is éppen olyan nagy volt a hiány, mint az erdőtisztekben. Ráadásul az is megnehezítette munkáját, hogy az ottani lakosság nyelvét, lelki világát nem ismerte.

A katonai szolgálatokra való állandó behívások miatt ebből a munkaköréből is hosszabb-rövidebb időre kikapcsolódik! Ma pedig már annyi a tűzifáról, szerfáról és melléktermékekről intézködő rendeletek száma, hogy azoknak megfelelni önmagában is éppen elég feladat, *nemhogy önképzésre is ideje jusson az erdőtisztnak!*

Igazgatási segítsége ugyanis még ma sincs, erre nem telik sem a kincstárnak, sem a magánuradalmaknak. Pedig mennyivel olcsóbb egy irodai segéderő, mint a fontos nemzetgazdasági munkától elvont erdőmérnök ideje?

Az erdőmérnökhány enyhítésére az egyetem szokott szigorából is engedtek neves tanáraink, és a tanulmányi időt is lerövidítették. Tehát egyáltalán nem csodálkozom, hogy a mai fiatal erdőmérnök a vaddal és vadászattal kapcsolatban olyan kifejezéseket használ, mint aminőket *Csekonics gróf* említ röpiratában.

A fiatal erdőmérnöknek most még az a lehetősége sincsen meg, hogy az életbe kikerülve, kellő irányításban részesüljön főnökétől, mert hiszen ma már a vezető erdőmérnök is abból a rétegből adódik, melyről előző soraimban, azt hiszem, kellő részletességgel beszámoltam. Tisztelet a kevés kivételnek, de ezektől a főnököktől a kezdő erdőmérnök vadásatról és vadgazdaságról, vadkárokról semmit sem fog hallani tanulni.

Ezen a bajokon azonban a *Csekonics gróf* javasolta szakoktatási módosítások sem segíthetnek. Feltételezve azt, hogy javaslatait rendkívül gyorsan — mondjuk — két év alatt — életrehívják, az első szakképzett erdőgazda csak hat év múlva hagyja el az egyetemet. De ezek még akkor is csak élettapasztalat nélküli 23—25 éves fiatalemberek lesznek, akikre mégsem lehet anazonal teljesen önálló munkakört bízni. Eltelne tehát még legalább 10 év, amíg a kívánt eredményt elérhetnők... Egy évtized a jelen állapotok között!!... Ma nem olyan bőséges országunk vadállománya és sajnos, ahhoz is szegények vagyunk, hogy a vadászatot, mint *nemzetgazdasági* ágat kellő — elméleti és anyagi — befektetésekkel műveljük és jövedelmezőségét fokozzuk.

Itt tehát átmeneti megoldást kell keresni arra az időre, amíg Csekonics gróf javaslatai megvalósulnak. Errevonatkozó indítványomat az alábbiakban tenném meg:

Mint már előző soraimban rámutattam, az elkövetkező tíz évben éppen azok az erdőmérnökök kerülnek vezető állásba, akik vadászati és vadgazdasági szaktudást nem szerezhettek riaguknak. Még akkor is, ha vadászati szempontból igen jól képzett szakszemélyzet kerül kezük alá, a vadgazdálkodás nem fog haladni és fejlődni. Az ezt át nem érző vezető ember bizonyos fokig mégis csak hátrányára lesz ennek a fejlődésnek. *De hol vagyunk még attól, hogy kellő képzettségű szakszemélyzete is legyen?*

Nyilvánvaló, hogy a megoldásnak sokkal gyorsabban kellene jönnie! Elgondolásom szerint a háború befejezése után, ha a különféle rendeletek végrehajtása az erdőmérnököket nem fogja írnokká és irodamollyá átváltoztatni, azonnal *kötelezni kellene minden önálló beosztásban lévő erdőmérnököt, hogy a nyári egyetemhez hasonló két hónapos tanfolyamot hallgasson a Műegyetem erdészeti osztályán.* A létesítendő tanfolyamot, lehallgatása után kötelező vizsgával kapcsolnám össze és az elért eredményt a minősítésre is kihatóvá tenném. Két hónap elegendő lenne ahhoz, hogy mind elméleti, mind pedig főleg gyakorlati és szemléltető oktatással segítsünk a mai szomorú állapotokon. Nem lenne azonban célszerű — mint nálunk általában szokásos — a tanfolyam legnagyobb óraszámát a különböző vadászati rendeletek ismertetésére fordítani, ezeket elvégre a vadászati lexikonból otthon is ki lehet keresni, ha arra éppen szükség van. Tisztán a gyakorlati vadgazdaságra és vadkárookra kellene a súlyt vetni. Ugyancsak a gyakorlati órák közé kellene iktatni a vizslaidomítás és a véreb-vezetés tanítását.

Nem az én feladatomból részletezni ennek a tanfolyamnak az órabeosztását és tantárgyait, de érzem és látom, ha ezt kötelezővé teszik az illetékesek, máris mérföldes lépésekkel haladtunk előre.

Az erdőmérnökök részére létesített tanfolyammal párhuzamosan, ugyanilyen tanfolyamot kellene rendszerezíteni az alerdészek és erdőőrök részére is. Ide kötelezően vezényelni kellene minden olyan alerdészt-erdőört, aki jelenleg olyan beosztásban szolgál, ahol a vadgazdasággal is van dolga.

Ezzel kapcsolatban azonban meg kellene kezdeni a Csekonics gróf röpiratában említett vadörképzést is, hogy a tanfolyamon végzett erdőtisztek megfelelő személyzethez is hozzájussanak, mert a vadgazdaság részletmunkája mégis csak a személyzet és vadőrök vállán nyugszik.

És hiába jó az irányítás, s vezetés, ha a végrehajtás helytelen. A kiképzésnek tehát átfogónak kell lennie, mert különben nem várhatunk megfelelő eredményt a sok áldozattól.

8. vitéz Füri Mihály

urad. erdőmérnök, Némethad (Somogy vm.).

Csekonics gróf bevezető soraiban nagyon ígéri a tárgylagos-ságot, s a kandalló előtti társaságba meghív minden erdőtulajdonost, vadászt, erdészt, bérlőt. Egy rendet azonban kifejejtett: a bérlővöket. Pedig ezek sokan vannak, sok területet levadásznak, nagypénzű emberek, jó felszerelésük, csak — tisztelet a kivételnek — nem mondhatók igazvadászoknak, inkább tölténfogyasztóknak s vadpusztítóknak, mert terítékükből elég sok jut a ragadozóknak.

A magyar vadászati kultúra kutatása közben *Csekonics gróf* rájön arra, hogy ilyen nincs is. Mátyás király idejében még magas a színvonala, de a török dúlás ezt is elpusztítja.

Lehet mégis magyar vadász kultúráról beszélni? Lehet, csak egy megfontolással! Előbbre való az élet, amelyet csak úgy lehet fenntartani, hogy kardot ragad a magyar, s védi nemcsak a saját hazáját, hanem a nyugati kultúrát is. Hogy közben a mienk elvész s a másé megmaradt, bizony az a mi tragédiánk. Így azután jöhet az összehasonlítás a költői nyelvű szarvasbika-leírás s egy olyan kiszólás közt, amely valóban nem mutat vadászati kultúrára.

Bizony, én is voltam már olyan vadász kíséretében, aki a vadat dögnek titulálta, pedig nem is volt kisműveltségű ember, s kapkodhattam a fejem a válogatott vadász kifejezések hallatán, de nem jutott eszembe, hogy a magyar vadász kultúra csorbát szenved, legfeljebb az az úr nem volt vadászati szempontból kulturált. Ilyen esetekből nem lehet tehát megállapítani azt, hogy a vad pusztítása, a gyilkolási vágy, a mértéktelen puskázás magyar tulajdonság.

A magyar nép vadgyűlöletét az okozott károkból keresi *Csekonics gróf*. Ha csak ezen fordul meg a vadászati kultúra, akkor rendben is van, mert a kár kiküszöbölése sem olyan lehetetlen. De kétlem, hogy más náció, csupa vadszeretetből, lemondana a kár megtérítéséről.

Húsz éves gyakorlatom alapján állíthatom, hogy a vadkár elintézése nem is annyira a hozzáértésen, mint inkább a *megértésen* fordul meg. Mert ha nem adok alkalmat arra, hogy a jogi vita során politikát csináljanak a vadkárból s éket verjenek a vadászok és nép közé, akkor sokkal olcsóbban lehet minden kárt megúszni. Sok alkalmam volt tapasztalni, hogy a törvény előírta bizottság nem esett túlzásba, csak azt nem szabad kívánni, hogy kár esetén annak kis hányadára szorítsuk le a megtérítést.

Apróvadkár csak a fácán esetében jelentékeny, de csak ha a tengeri elvetések nem őriztetjük a területet, mert akkor nem 12%-os a kár, hanem az egész termés veszélyben van.

A csülkösvad kipusztítását követelőket sajnálni kell, de ne essünk kétségbe, mert nem sokan lehetnek, s éppen ezért kár megemlíteni. Olyan területen van működési köröm, ahol tömegével van csülkösvad, mégsem jut egyetlen szomszédos kartársamnak sem az eszébe, hogy „totális kilövés“-t javasoljon! Soha nem szabad azonban az erdősítés sikertelenségét csak a vadkárosítás számlájára írni, hanem a pótlásokat végre kell hajtani, s akkor feltétlen lesz erdő.

Az erdőmérnöki szakosztály órarendjének a vizsgálata során valami hiba történt, mert vadászat és fegyvertan, általános növénytan és növényrendszertan, növénykörtan, erdészeti állattan, erdővédelemtan, mind olyan tárgyak, amelyek eredményes tanulmányozása nélkül, nem lehet senki erdőmérnök, bár ezek nem szerepelnek a *Csekonics gróf* felsorolta — nyilván csak az egyik félét felölelő — órarendben.

Hogy belőlünk csak mérnök, csak vadász, csak erdőgazda tökéletes mértékben nem telhetik ki, az természetes, de hogy mindhármát harmóniába hozzuk, szent törekvésünk.

Az erdőtiszti kiképzés kettéválasztása talán valóban a fejlődést szolgálná, de úgy megoldani, amint szeretők, aligha lehetséges. De nem is olyan nagy munkakör a vadászat, hogy kimerítse egy erdőmérnök képességét, mert akkor hol marad az erdő a maga hatalmas munkaterületével? És mi lesz azzal a sok vadással, aki képesítés nélkül vallja magát igazvadásznak? Ha egy birtokos kezén olyan nagy erdőterület van, hogy az megbír csak vadászatra képesített szakembert is, s annak a kultúrája a kívánt mértéket meg is üti, úgyis ilyen szakembert alkalmaz a birtokos. De hol vagyunk mi gazdasági téren attól, hogy az erdővel kapcsolatos minden munkaterületre azoknak megfelelő képesítésű embereket alkalmazzunk? Elképzelhető az, hogy egy erdőgondnokságban külön legyen mérnök, erdőgazda, vadász? Egy ember helyett háromnak tud biztosítani ugyanaz a vagyon kenyeret? A mi viszonyaink között bizony ez nehéz dolog. Tagadhatatlan, hogy a vadászati kultúra előbbre jutna ilyen kiképzésű szakemberek alkalmazásával, de hát megbírja-e a magyar vadászat ezt a súlyos többletet? Megszűnne-e a bérlővéses vadászati mód, amely megölelje a magyar vadászati kultúrának?

Meggyőződésem, hogy a magyar erdőtisztikar feladata magaslátán áll, s minden törekvése az, hogy mint igazvadász is megállja a helyét s munkájával elősegítse a magyar vadászati kultúrát.

9. Tóth Imre

püspökurad. erdőmérnök, Püspöknádasd (Baranya vm.).

Szeretnék rövid lenni, ezért csak néhány gondolatot ragadok ki a sok közül, és azokat igyekszem megvilágítani, ahogy én látom az élet hétköznapjain.

„A vad iránti gyűlölet szinte jellemző tünet népünk életében.“

Talán erős a „gyűlölet“ szó! Csak nekünk vadászoknak tűnik gyűlöletnek az a mozgató erő, amely legtöbbször nem más, mint a minden emberrel veleszületett önzés, néha pedig az ösztönös zsákmányolási vágy.

Mindezeket féken kell tartani az emberi társadalom törvényeinek. A zsákmányolási vágyat le kell vezetni a vadászattal, túlkapásait megnyirbálni egy egészségesebb vadászati törvénnyel, kemény közigazgatással.

Az önzést is ki lehet egyensúlyozni igazságosan a vadkárok megtérítésével.

Vadkárok! Itt álljunk meg egy kicsit! Központi szakértő!? Mekkora igazgatás kellene ehhez!?

A kárt itt vidéken is meg tudják állapítani! Itt is értenek a kárbecsléshez. A jégkárral párhuzamba állítani a vadkárt nem egészséges dolog, bár az okozat csaknem azonos. Miért? Mert a jégkárt szenvedő csak a saját kárát érzi, és látja, hogy más nem húz hasznot az ő verejtékes, nehéz munkájából. Ha biztosított volt a terménye, akkor csak a biztosítótársaságtól követelheti a kötvény feltételeinek megfelelő kártérítést, ha nem biztosított, akkor legfeljebb adókedvezményt kérhet, méltányos bérlet esetén legfeljebb bérleszállítást. A jégkárt az emberek általában Isten büntetésének tekintik.

Vadkár esetén egészen más a helyzet! Itt azt gondolja a károsult, hogy az ő tengerijén, burgonyáján húzik a szomszéd drága vadja! Övé a kár és illetéktelenül a szomszédé a haszon.

Ez a tény egészen más lelki rúgók megmozgatója, mint az előző!

A kárbecslések már jobban párhuzamba állíthatók a vad- és jégkár esetében, bár itt is lényeges különbségek vannak.

Jól tudjuk, hogy egy jégkár mennyire más, ha közvetlenül a jégverés után nézzük meg a károsult területet, vagy 1—2 hét múlva, amikor a biztosító intézet szakértője kijön.

Így van ez a vadkár esetében is! Ami ma borzalmas képet nyújt, az egy hét elmúltával már egészen másként hat, sokkal enyhébb a kép, és befolyásolja a szakértők bírálatát is!

Tehát a kárt a tény bekövetkezése után mihamarabb meg kell állapítani, ez a károsult érdeke! Nekünk magyar erdészeknek és

vadászoknak pedig a károsult érdekeit is meg kell védenünk, éppen a vadászat jövőjének az érdekében!

Jégverés évente egyszer, legfeljebb kétszer fordul elő, míg egy erdő közt levő tengeriföldet naponta érheti vadkár.

A központi szakértők légiója tehát cikázhatna az egész ország területén, hogy a kárfelvételeket elvégezhesse.

Meg lehet a vadkárt állapítani egyszer egy összegben a termés betakarítása előtt — mondja az ellenvélemény!

Ez nem helyes, mert alkalmat ad mindenféle ellenőrizhetetlen visszaélésekre! Pl. a birka, marha, házidisznó, kecske, ló okozta károkat, de hanyagságból, vagy tervszerű rosszindulatból okozott károkat is a vad számlájára lehet elkönyvelni, mert a nyomok már nem világítják meg a valódi tényállást.

Igenis, minden kártétel esetén legyen jelen a birtokos erdőtisztje és segítsen, orvosoljon ott, ahol lehet, saját szemeivel lássa a dolgokat, ne csak papíron olvassa és ne csak fizesse a nehéz pénzeket.

Ez nemcsak a vadásztulajdonos birtokos érdeke, hanem az egész magyar vadászaté, amelyért lelkesedik és mindent elkövet minden igaz erdész-vadász!

A mező- és erdőgazdaságok közti állandó súrlódás nem a vadkárok és kárbecslések következménye, hanem csupán hatalmi kérdések a mozgatói. Itt is legyünk igazságosak és fegyelmezettek. „Mindenki maradjon a saját szemétdombján“.

Az apróvad kártételei csak akkor keltenek helyenkint elke-seredést, ha túlkapások történtek a vadtenyésztés körül.

A fogoly kártételéről vajmi keveset hallottam és tapasztaltam. A fácán is nem annyira az érett termés elfogyasztásával okoz kárt, hanem a vetések kikaparásával, a pótlások elpusztításával, tehát a kultúra gátlásával.

A nyulak kártételével mindig és mindenütt számolnunk kell, még gyengébb telek esetében is! Egyedüli védekezési mód a bekerítés! Hófuvások idején természetesen utána kell nézni, hogy hol hordta be a hó a kerítést és ki kell azt lapátolni az éjtszakát követő reggelen. Az esetleg behatolt nyulakat kutyával ártalmatlanná tehetjük. Törpe gyümölcsöst nem lehet újságpapírral megvédeni, mert a nyulak lerágnák a koronát.

Ezeket a károkat a mezei pockok is előidézik, ezekből is sok könyvelődik el a nyulak terhére.

Hibák vannak elemi és középiskolai oktatási rendszerünkben is, mert bizony vajmi keveset hallanak a tanulók a vadról. Itt is lehetne hathatósan segíteni a vadászat ügyein.

A tanulmány 9—12. oldalán említett esetek szélsőségek! Nem kételkedem a leírtak tényében, de azok alapján egy egész kart vádolni nem mernék.

Most térjünk rá a szakoktatás kérdéseire! Boncolgassunk ugyanabban a sorrendben, amint azt a tanulmány írója tette.

Ma is van idő és alkalom, hogy a hallgatók megtanulják azt, ami az életben az elinduláshoz alapot ad a képezés szintjének megfelelően.

Az oklevél nem jelenti azt, hogy az egyén szakmája sokoldalú ágazatainak mindegyikében különlegesen képzett. Az iskola mindenesetre megadja az alapot, hogy az életben bármilyen munkaterületre is sodródjon a kezdő, legyen megfelelő szakintelligenciája. Ezt pedig feltétlenül megkapja minden erdőmérnök.

Természetesen, aki az életben földméréshez, vasútépítéshez, út-, hid-, vízépítéshez, középítéshez vagy fűrésztelpehez sodródott, annak a tulajdonképpeni diplomáján és az annak megszerzésével eltöltött 4—5 éven kívül vajmi kevés köze marad az erdőhöz.

Specialistákat az élet nevel, nem az iskola! Az orvos is első sorban az általános orvosi oklevelet szerzi meg, és csak azután lesz szakorvos.

Ez a megoldás sokkal egészségesebb lenne a kritizált karra nézve is!

Az erdőmérnöki tudományok természetes fejlődés következményei. Az általános erdészeti és műszaki képezés nem választható el egymástól. Azonban nem zárja ki a jövő fejlődés útját, sőt alapot ad a specializálódáshoz, amint azt az élet szükségessége megköveteli.

Örökös véleménykülönbségekre vezetne a kar kettéosztása, nem is beszélve a hatalmi súrlódásokról.

Az erdőtenyésztéseket most is az erdőgondnokok végzik, és távol áll lelkiviláguk az anyagiasságtól és haszon hajhászásától.

Hogy kinek mennyi az ideje, az mindig a körülményektől függ. Ha egy erdőmérnöknek annyit sóznak a nyakába, hogy nem tudja elvégezni, akkor ott maradnak el a dolgok, ahol a legkevésbé látszik. Ezen is a munkaadók megértése segíthetne.

A vadászati vonatkozású továbbképzést szépen ki lehetne építeni a tavaszi agancsbemutatók idején és az ezekkel kapcsolatban tartandó előadásokon, vándorgyűléseken.

Természetesen, akkor a munkaadó tegye lehetővé, hogy tisztje vagy erdészeti személyzetének néhány tagja ott legyen.

Most térjünk rá a szakiskolai képezésre! „Természetes azonban, hogy ez az iskola sem nevel kizárólag vadászokat, hiszen nem ez a főcélja“ — mondja *Csekonics gróf*.

Milyen szerencse, hogy így áll a dolog! A vadállomány legértékesebb része az erdőhöz kötött életet él! Hogyan tudná tehát a tisztán vadászati vonatkozásban képzett szakember összeegyeztetni az erdészeti és vadászat, sőt mezőgazdaság érdekeit, ha csak egyoldalú lenne!

Pedig higgye el a tanulmány írója, hogy a legfontosabb dolog a jövő szempontjából a szerteágazó erdészeti, vadászati és mezőgazdasági érdekek egyensúlybahozása.

A harmadik fokozat a vadőr, vadászcseléd. Itt is szükségesnek tartanám az erdészeti és mezőgazdasági ismeretek nyújtását legalább megfelelő nagy vonásokban. A vadásznak valamit ahhoz is kell érteni, ami közvetlen környezetében van, ne csak egyoldalúan a vadat lássa.

Egy nagyobb erdőgazdaság vadászatának a fejlődését biztosítottabbnak látnám az alerdész-személyzet szaporításával, mint az erkölcsei szempontból valószínűleg kisebb súlyú vadőri személyzet beiktatásával.

A vadőr szerepét és létjogosultságát inkább mezőgazdasági területeken látom megokoltnak, ahol a vadászati ügyekkel egyidőben a birtok őrzését is ellátja.

10. Dr. Pápa Miklós

székesfővárosi tiszttviselő, Budapest.

„...most itt ülünk a kandalló előtt s úgy képzeljük, hogy itt ül velünk az ország vadásztársadalmának jórésze is: az erdő-tisztek és azok tanárai, a vadászattal hivatalból foglalkozó miniszteriális urak, a vadászati tudósítók, erdészek és vadőrök, valamint természetesen a területtulajdonosok és bérlők is. S miközben a kandalló izzó zsarátnokát nézzük, beszélgetünk, vitatkozunk, bírálgatunk és néha bizony kemény szavakat is mondunk.“

Engedje meg Csekonics gróf, hogy még valaki odaüljön a kandalló mellé és hivatlanul bár, de hozzászóljon ehhez a szép tanulmányhoz, mert mondan valója van. Bár nincs a fent felsorolt meghívottak között, mégis felszólal, mert a tanulmány tárgyilagosságra törekvése megérdemli, hogy az összes érdekeltek komoly figyelemre méltassák.

Ezért az erdők-mezők-hegyek rajongója, a magyar föld szerelmes vándora, a *névtelen turista* is szót kér:

Őszintén és meggyőződéssel mondhatom, hogy a tanulmányt — noha sem vadász, sem erdész nem vagyok — rendkívüli érdeklődéssel olvastam végig. Nagy ügyszeretet árad a sorokból, és különösen megkapott az őszinte nyíltság, amely keményen rámutat a hibákra, bár tudja, hogy az sokaknak nem fog tetszeni. Úgy éreztem magam, mint amikor kimenekülve a nagyváros poros-füstös

kötengeréből, megcsap a hegyek üde, tiszta levegője és felüdít a források kristálytiszta vize.

Mert valljuk be: milyen ritka a mai világban az őszinte szó! Másutt is vannak bajok, kisebb-nagyobb hibák, de dugdossák, takargatják, s a helyett, hogy — esetleg fájdalmas, de eredményes — műtéttel orvosolnák a bajt, hagyják továbbfejlődni, s így lesz a kis bajokból gyógyíthatatlan, halálos betegség.

És éppen azért, mert ilyen megértő szívvel olvastam a tanulmány fejtegetéseit, rosszul esett az, amit a 26. oldalon találtam:

„Ma, ha üres óráiban jobb dolga nem akad valakinek, minden tudás nélkül „vadászik“, mert ezt parancsolja a divat. Miért nem megy inkább túristának? Ahhoz nem sok tudás kell, legfeljebb erős láb.“

Mert valljuk be őszintén: ez nem nagy dicséret a túristaság részére. Pedig tessék elhinni, ide is elég sok tudás kell! Szeretném, ha *Csekonics gróf* is olyan érdeklődéssel olvasná a mi túristalappjainkat, amilyen érdeklődéssel olvassuk mi az erdészeti és vadászati szaklapokat. Bizony a mi folyóirataink között is akad, amelyik több mint félszáz észteendő, s van közel 75 év óta működő egyesületünk is. Ez a sok idő nem tűnt el nyomtalanul. A magyar turista hosszú évtizedek alatt *kultúrát* vitt a magyar hegyekbe: menedékházakat, kilátótornyokat, védkunyhókat, utakat épített, forrásokat foglalt, útjelzéseket festett. És nemzedéket nevelt, mely a természet szeretetében nőtt fel.

Mi is nyugodtan elmondhatjuk, amit *Csekonics gróf* olyan büszkén vall a vadásatról: *a túristaság erkölcsi értéke igen nagy!* Nemzetnevelő hatású, mert fegyelemre, és önfegyelemre tanít. Terjeszti a honismeretet. Elkíséri hívét a gyermekidőktől a késő aggkorig. Természetszeretetet és szépért való rajongást csepegtet lelkünkbe. Nemzetgazdasági fontossága is jelentős, mert emeli a belső forgalmat s úttörője az idegenforgalomnak.

De hát nem is arról akartam szólni, amit a túristaközösség végez, hanem arról, amit a turista-egyénnek tudnia kell, ha komolyan akar túrázni és méltó akar lenni a turista névre.

Szeretném, elsősorban is különválasztani a turista fogalmát a vasárnapi kirándulókétól. Mert amint vannak komoly vadászok és ú. n. „kocavadászok“ is, ugyanúgy vannak „kocaturisták“ is: a kirándulók nagy tömege. Ezekhez azonban a szervezett turistáknak semmi közük. Mégis sajnálatos, hogy gyakran azonosítanak bennünket ezzel a kiabáló, szemtelő tömeggel. Az ilyen vasárnapi kiránduláshoz természetesen nem kell más, mint az a bizonyos erős láb, sőt még az sem, mert a kirándulók nem igen mennek tovább az első rétnél vagy az első korcsmánál.

Ezzel szemben az igazi turista — aki öntudatosan és természetszeretettől átitatott lélekkel járja a hegyek-völgyek biro-

dalmát — igen komolyan készül fel útjaira. Szinte kimeríthetetlen az, amit a turistának tudnia kell. Ha bárki elfogulatlanul kezébe veszi valamelyik vidék turistaútikalauzát, elcsodálkozhat azon, hogy mennyi adat van abban összesűrítve: az illető vidék geológiája, földrajzi arculata, időjárási viszonyai, műemlékei, általában minden, amit az illető vidékről egy művelt embernek tudnia kell. És a jó turista, mielőtt útnak indul, gondosan áttanulmányozza a vidék irodalmát, pontosan kijelöli útját a térképen, már előre tudja, merre fog menni, mit fog látni, hol fog megpihenni, több napos túra esetén aludni. Szóval: a túrát elő kell készíteni, ehhez pedig szakértelem kell és tudás.

Vajjon hallott-e Csekonics gróf a mi turistavezető-képesítő vizsgánkról? Annak, aki megkapja a bizonyítványt és a jelvényt, igen alapos ismereteket kell felmutatnia földrajzból, földtanból, természetrajzból, térképolvasásból, tájékozódásból, első segélynyújtásból stb. De az még nem elég, hogy valaki „elméletben“ jó vezető. Ezt a tudását a gyakorlatban is be kell bizonyítania a terepgyakorlatokon. Ezek a terepgyakorlatok, amelyek nappali és éjszakai részből állanak s ismeretlen területen folynak le, igen erős próbára teszik a résztvevők tudását. Mert nemcsak el kell jutni az ismeretlen és nehéz terepen át térképpel és iránytűvel tájékozódva a kitűzött célig, de az útvonalat is pontosan be kell tartani; útközben ellenőrző állomások vannak, ahol jelentkezni kell.

Rövid kis bepillantást igyekeztem nyújtani a túristaság műhelyébe. Tettem ezt azért, mert hiszem, hogy eljön az idő, amikor a komoly vadászok, hivatásos erdészek s az igazi turisták között létrejön a megbékélés. Hiszem és vallom, hogy azok között, akik a természetet szeretik s a természetet járják, nem lehetnek ellentétek. S ha vannak is, nem lehetnek olyanok, hogy azokat kellő jóakarattal és egyetértéssel ne lehetne kiküszöbölni.

11. Szabó Kálmán

ny. m. kir. főerdőtanácsos, Nagyvárad.

Hozzászólását a „Nimród Vadászlap“ ez évi június hó 10-17. száma közölte.

Felelős kiadó: dr. Mihályi Zoltán.

Stádium Sajtóvállalat Rt., Budapest, V., Honvéd-utca 10.
Felelős: Győry Aladár igazgató.